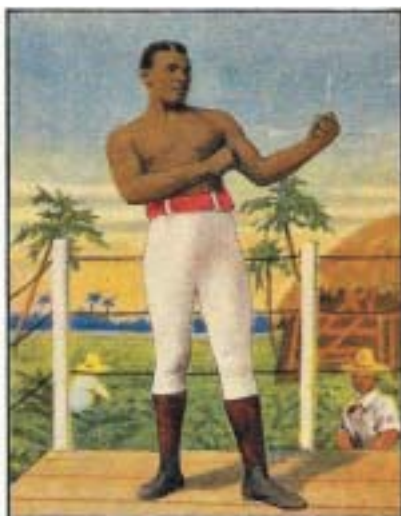

תדש SIVAN תדש
ROŠ CHODEŠ TAMUZ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Peter Jackson

KID BERG

HARRY
MIZLER

The
ARENA

JULY

BY

Larry
Johnson
Dusky Demon

Everett
Marshall
Wrestler

Jack Tod Berg

Z výstavy v londýnském Židovském muzeu, věnované historii menšinového boxu v Anglii.
(K textu „Bojovníci z East Endu“ na str. 11. Repro © The Jewish Museum London.)

ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

Ve čtvrtek 12. dubna 2007 se Rada FŽO v ČR sešla na svém prvním letošním zasedání. V rámci programu projednala čtyři hlavní body: Statut FŽO, hospodaření FŽO v roce 2006, doporučení nového zástupce do správní rady NFOH a sociální a památkový projekt v rámci FŽO.

Práce na statutu pokročila a první dvě části – Stanovy FŽO v ČR a Vzorové stanovy ŽO – byly již rozeslány k připomínkám. Třetí část – vzorový volební řád – bude rozeslána do konce května 2007. Předpokládá se, že na červnovém zasedání bude otevřena závěrečná diskuse nad statutem a k hlasování o návrhu jako celku dojde buď na této schůzi, nebo na podzim.

Předložené podrobné podklady pro posouzení hospodaření FŽO v roce 2006 doložily, že rozpočet byl dodržen, malé odchylky byly zdůvodněny. Členům rady byla také předložena ekonomicko-provozní analýza fungování měsíčníku Roš chodeš. Obě informace vzali přítomní bez připomínek na vědomí.

Jako zástupce FŽO ve správní radě Nadačního fondu obětem holocaustu byl 32 hlasy z 34 doporučen prof. Felix Kolmer.

V bodě věnovaném sociálnímu a památkovému projektu v rámci FŽO byli přítomní seznámeni s výsledky, kterých bylo v minulém roce dosaženo. Bylo konstatováno, že oba projekty lze považovat za výrazný úspěch Federace ŽO v ČR. *jd*

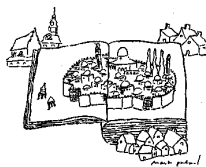
GLORIA MUSAEALIS ŽIDOVSKÉMU MUZEU

Předsednictvo Českého výboru ICOM (Mezinárodní rady muzeí) společně s Ministerstvem kultury ČR a Asociací muzeí a galerií ČR vyhlásily 17. května 2007 v Pantheonu Národního muzea výsledky V. ročníku Národní soutěže muzeí *Gloria Musaealis 2006*. Na slavnostním večeru byly uděleny ceny v těchto kategoriích: Muzejní výstava roku 2006, Muzejní publikace roku 2006 a Muzejní počin roku 2006. Židovskému muzeu v Praze byla udělena Cena Českého výboru ICOM za projekt *Rok s židovskou kulturou – 100 let Židovského muzea v Praze*. *nh*

FESTIVAL SPISOVATELŮ PRAHA

Již po sedmácté bude Praha hostit významné osobnosti současné světové literatury. Na pražský festival spisovatelů, který proběhne ve dnech 3.–6. června, přijede mj. jeden z nejosobitějších izraelských autorů A. B. Jehošua a spolu s ním legendární americký židovský spisovatel E. L. Doctorow. Diskusí, tiskových konferencí, autogramiád a autorských hovorů se zúčastní i Peter Stephan Jungk z Rakouska, autor zajímavé biografie Franze Werfela, a bohémista Jindřich Toman, žijící v USA. Všechna představení, jež se konají především v divadle Minor (Praha 1), jsou simultánně tlumočena. Informace o programu lze nalézt na www.pwf.cz.

AKTUALITY

ŽIDOVSKÉ VZDĚLÁNÍ V MULTIKULTURNÍ EVROPĚ

Hlavní téma plenárního zasedání IV. konference Arachim, která se konala ve Frankfurtu letos v březnu, znělo: *Výchova minorit v Evropě: multikulturní výuka v obcích a židovská identita*. K nejzajímavějším patřil seminář Debbie Weissmanové, ředitelky Kerem Institute v Izraeli, v němž se rozebíral text na téma „Brother and Others“. Konference nastínila obzor současného vzdělávání a výchovy dětí i mladistvých v evropských židovských pospolitostech. Důležitým konstatováním bylo sdělení, že židovské školy nejsou zařízení pouze pro židovské děti; jednotlivé instituce přijímají dle lokální situace především židovské děti, nikoliv ovšem výhradně. V některých školách (Velká Británie, Turecko) je například velké procento muslimských žáků. Účastníci se shodli v názoru, že komunikace, výchova a výuka jsou prostředky k řešení problémů a napětí v současném multikulturním světě. Součástí konference byla nabídka informačních a výukových projektů různých vzdělávacích institucí. Setkání s viceprezidentem Lauderovy nadace Georgem Bánem a ředitelkami Lauderových škol z Budapešti, Bukurešti a Sofie poskytlo srovnávání i náměty, co kde a jak bylo, je a může být uskutečňováno. *Kateřina Bígllová*

POMOZTE DAROVAT ŽIVOT!

Leukemie a jiné těžké choroby krve každým rokem postihují tisíce lidí po celém světě. I přes nové poznatky v medicíně zůstává často jedinou nadějí na trvalé vyléčení pacienta a jeho návrat do plnohodnotného života provedení transplantace kostní dřeně. Podmínkou k tomu však je nalezení vhodného dárce krvetvorných buněk. Není-li dárce nalezen uvnitř rodiny nemocného, zbývá velmi obtížná a zdlouhavá cesta hledat jej v databázích dobrovolníků – v registrech dárců dřeně.

Obtíž při vyhledávání nepřibuzných dárců je v tom, že 80 % z více než jedenácti milionů celosvětově registrovaných dárců pochází geneticky ze západoevropských národů, kdežto ostatní, jejichž skladba transplantacních znaků je jiná, jsou v registrech jednotlivých zemí zastoupeni minimálně. Tato situa-

ce se bolestně dotýká právě lidí židovského původu, ještě obtížnější je pak problém u dětí pocházejících ze smíšených manželství. Na získávání dobrovolných židovských dárců jsou v celém světě zaměřeny pouze čtyři registry, které podle mezinárodní databáze dárců Bone Marrow Worldwide (www.bmdw.org) sdružují necelých půl milionu dobrovolníků. Pro hledání konkrétního zachránce života pro některé z nemocných je to však stále málo.

Český národní registr dárců dřeně (ČNRDD), který úzce spolupracuje s celosvětovou dárcovskou databází a má akreditaci u Světové asociace dárců dřeně (WMDA), dnes registruje více než 30 tisíc dobrovolníků. Pomohl uskutečnit již více než 420 transplantací, které zachránily život, v ČR i v zahraničí. Efektivita jeho práce se významně zvýší, rozšíříme-li naši databázi o dárce z jiné než běžné české populace, mj. právě o dobrovolníky s židovskými předky alespoň z jedné rodičovské linie, ať už se jedná o rodiče, prarodiče nebo praprarodiče. Během předchozích generací totiž docházelo k promísení jejich genetických znaků, které jsou tak mnohem pestřejší a o to vzácnější.

Dárcovství kostní dřeně zdravému člověku nijak neublíží a nezanechává žádné dlouhodobé následky. Naopak může dát životní naději lidem, kterým jiným způsobem pomoci nelze.

Kritéria pro vstup do ČNRDD jsou: věk 18–35 (nejvýše 40) let, celkové zdraví a ochota podstoupit malé nepohodlí pro ochranu života těžce nemocného člověka.

Zájemci o vstup do registru se mohou přihlásit nebo informovat na kterékoli transfuzní stanici nebo v Dárcovském centru ČNRDD (tel. 377 402 829). Veškeré podrobné informace lze najít také na našich webových stránkách www.kostnidren.cz.

MUDr. *Tomáš Svoboda*, Český národní registr dárců dřeně a Hematologicko-onkologické oddělení FN Plzeň (svobodato@fnplzen.cz)

Z OBSAHU:

- Vyšetřovací komise v Izraeli a v Česku 3**
- Nikdy jsme neřikali „jestli“ 6–7**
- rozhovor s manželi Rodenovými**
- Prsten z náměstí Republiky 8**
- Ježíš v židovské kultuře 10**
- Bojovníci z East Endu 11**
- V Oseku a v Radnicích 12–13**
- Domov a exil: emigrace německých Židů po roce 1933 14**
- Konec jedné éry 15**
- Šedesát let Památníku Terezín 17**
- Izrael: Vojna a mír po 40 letech 19**
- Kulturní pořady 21**
- Zprávy ze světa 24**

Když se řekne politik, běžní lidé v současném Česku a Izraeli mají dost podobné asociace. Až příliš často si tento výraz spojují s bezbarvým úředníkem, v horším případě přímo s vyžírkou. Rozdílně ovšem fungují kontrolní mechanismy dohlížející na průšvihy státu i demokracie.

Aktuální ukázkou poskytla zpráva Vinogradovy komise v Izraeli. Ta již osm měsíců vyšetřuje neúspěch v loňské válce s Hizballáhem a 30. dubna zveřejnila první závěry. Neodhalila v nich nic nového, a přesto otřásla zemí. Panuje přesvědčení, že až v srpnu vyjde na světlo zpráva celá, Olmertova vláda se odporoučí.

Je to inspirativní téma i mimo Izrael. Jde totiž o reflexi politiky v nejpůvodnějším významu – ve smyslu veřejného života.

Týká se to úrovně státu, vlády, ale i běžné komunální oblasti, ba i té nejmenší obce. Pro každé takové těleso je dobré, je-li k dispozici kontrolní autorita, jejíž slovo – i když říká jen to, co je již známo z novin či hospod – má nápravný účinek.

KOMISE ŘEKNE, MINISTR JDE

Když se řekne vyšetřovací komise, v Česku panují spíše rozpaky. Starší generace pamatuje pokusy o rehabilitace obětí stalinské éry, zosobněné v komisích Barákově (1955–57), Kolderově (1962–63) a Pillerově (1968–69). Nemohly uspět už proto, že zločiny komunismu tu vyšetřovali komunisté, a po sovětské okupaci stejně spadla klec.

Střední generace pamatuje vyšetřovací komisi federálního parlamentu pro objasnění události 17. listopadu 1989. Působila od září 1990 do konce roku 1991. Předvolávala svědky, do jisté míry suplovala ještě neexistující lustrační zákon, poskytla sumu informací, ale její závěry de facto ničím nepohuly.

Mladší se pak rozpomenou na parlamentní komisi vyšetřující pád Investiční a Poštovní banky (IPB). Ta působila před sedmi lety a měla daleko k nezávislosti i nestrannosti. Předsedal jí Miroslav Kalousek coby šéf rozpočtového výboru sněmony a závěr zněl, že prodej IPB poškodil stát. S tím nesouhlasil ani zodpovědný někdejší ministr Mertlík, ani národní banka jako vrcholná nezávislá instituce.

Už tady je vidět základní rozdíl oproti Izraeli. Izraelské vyšetřovací komise jsou skutečně nezávislé, tvoří je renomované osobnosti a jejich závěry bývají ve společnosti konsenzuální – až na vytáčky potrefených politiků. A i když nemohou přímo někoho odvolávat, navrhnou doporučení, která nejsou jen slovy do větru a mají svůj dopad.

Nezávislost a renomé izraelských vyšetřovacích komisí lze doložit už tím, že jejich názvy zůstávají v paměti právě podle lidí v jejich čele. Když se řekne Agratova komise, každý ví, že tento předseda Nejvyššího soudu šéfoval vyšetřování překvapivého arabského útoku při jomkipuro-

POZOR, VYŠETŘUJE VINOGRAD

Izrael dává příklad, jak reflektovat průšvihy

vé válce. Právě po jeho dobrozdání odešly do důchodu národní ikony Golda Meirová a Moše Dajan.

Když se řekne Kahanova komise (rovněž vedená předsedou Nejvyššího soudu), každý si vzpomene na dozvuky první libanonské války. Ariel Šaron jako ministr obrany sice nenesl přímou vinu na masakrech, které spáchali libanonští falangisté na Palestincích, ale podle komise jim měl

AŽ PŘÍLIŠ SKUTEČNÁ VÁLKA

Podobné je to i nyní, ač premiér si chtěl situaci ulehčit. Preventivně jmenoval komisi vládní, která neměla pravomoc vyslýchat svědky pod přísahou, a v jejím čele stanul nepříliš hvězdný soudce Vaadat Vinograd. Jenže síla a renomé vyšetřovací instituce převálcovaly možné naděje Ehuda Olmerta.

Vinogradovu komisi tvoří vedle šéfa právník, politolog a dva generálové v záloze. Zveřejněné závěry se zatím týkají jen vstupu do války a jejího prvního týdne, ale i tak jsou jasné.

Pro zopakování: 12. července komando Hizballáhu zabilo na izraelském území osm vojáků a dva uneslo, Izrael reagoval nálety, ale ty nespĺnily dva hlavní cíle války – ani neosvobodily rukojmí, ani nezastavily raketové ostřelování z Libanonu. Hlavní odpovědnost nese premiér Ehud Olmert, ministr obrany Amir Perc a náčelník generálního štábu Dan Chaluc (již v lednu odstoupil).

V čem se podle komise chybovalo? Hlavně v tom, že rozhodnutí jít do války nespočívalo na propracovaném plánu. Šance dosáhnout bombardováním výrazných úspěchů byla omezená. Zato bylo jisté, že na raketové ostřelování neexistuje účinná odpověď. Jedinou možností tak byla rozsáhlá pozemní operace, ale o ní se předem nedebatovalo.

Vláda přitom měla škálu variant. Mohla chystat vojenský útok bez okamžité akce. Mohla kombinovat politické kroky a přesně cílené údery „pod úrovní eskalace“. Mohla pokračovat v politice z pozice síly, aby si uchovala různé možnosti dalšího postupu. Místo toho se ocitla ve fatálním rozporu: Vyhlásila, že boje pokračují, dokud nebude dosaženo vyhlášených cílů, přitom schválila postup, který dosažení cílů neumožňoval.

Olmert nese dvojí odpovědnost. Jednak tu, jež vyplývá z pozice premiéra, ale jednak i osobní. Svě plány nekonzultoval s lidmi mimo armádu, právě on zvolil příliš ambiciózní cíle. Vinogradova zpráva ale vidí i obecnější selhání: „Části politických a vojenských elit v Izraeli došli k závěru, že země díky své síle už překonala období válek. Vzhledem k tomu, že sama válku zahájit nechce, je pro ni hlavní výzvou menší asymetrický konflikt. Proto se prý na „skutečnou“ válku nemusela připravovat.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

Demonstrace za okamžité volby – Tel Aviv začátkem května 2007. Foto archiv.

předejít. Nato se přidaly občanské protesty, Šaron brzy poté vládu opustil a premiér Begin skončil nedlouho po něm.

Když se řekne Orova komise, každý zná kauzu policií zastřelených izraelských Arabů při protestech na počátku druhé intifády v říjnu 2000. Když soudce Nejvyššího soudu Teodor Or o tři roky později přednesl zprávu vyšetřovací komise, Arabové ji přijali klidně, neboť závěry přiznávaly policejní odpovědnost. Tomu se říká konsenzus.

ŠELACH 13,1–15,41

To, že Židé na základě zprávy zvědů odmítli bojovat o zemi izraelskou, pokládají učenci Talmudu za nejhorší hřích v celé Bibli. Připomeňme si, že průzkumníci byli princové svých kmenů, že patřili k těm, kdo se osvobodili z područí mocného Egypta a podařilo se jim uprchnout díky Hospodinovým zázrakům.

Soustředme se nyní na určitou formu slovesa, které se vyskytuje v Bibli a které dle mého názoru vysvětluje jak náš problém se zvědy před 4000 lety, tak naše problémy současné. Je to hebrejské sloveso *tur* (propátrat): „Pošli (si) muže, aby vyzvěděli zemi Kenaanskou, kterou dávám synům Jisraele...“ *Šelach – anašim vejaturu...* (4M 13,2) V hebrejštině se pro výraz vyzvěděti či propátrat většinou používá sloveso *hafer* nebo ještě častěji *ragol* (srovnejme například 5M 22,24 nebo 1M 42,9,14,15). V epizodě se zvědy se ovšem vyskytuje sloveso *tur*, a to celkem dvanáctkrát, což odpovídá počtu kmenových princů.

Navíc oddíl Šelach končí zdánlivě nepřipadným příkazem o rituálních třásních (*cicit*), který přece se zvědy nijak nesouvisí. Nicméně i v tomto příkazu se objevuje tvar slovesa *tur*: „...abyste se dívali na ni (třáseň) ... a abyste se nepouštěli (*velo taturu*) podle srdce svého...“ (4M 15,39) Výraz *ur'item* (hleďte, ohleďte) se v Pentateuchu vyskytuje třikrát a dvakrát z toho v oddíle Šelach: poprvé, když Mojžíš dává zvědům instrukce: „A ohleďte zemi, jaká jest...“ (4M 13,18) a podruhé v části o rituálních třásních: „A bude vám třásni, abyste se dívali na ni a abyste si vzpomínali všech příkazů Hospodinových...“ (4M 15,39)

Je tu fascinující jazyková paralela mezi událostí se zvědy a příkazem o rituálních třásních. Existuje tedy nějaký vztah mezi těmito dvěma částmi – ale jaký?

Obě části se zabývají viděním a obě se ptají, zda vidět je jen záležitost objektivního vnímání, či zda to, jak vidíme, je nějak ovlivněno naším přístupem. Jako příklad může sloužit to, jak Bible zaznamenává způsob, jakým průzkumníci popisují obyvatele Kenaánu: „...všichni lidé, které jsme viděli, jsou muži (vysoké) míry. A tam jsme viděli obry...“ (4M 13,32)

Když o generaci později Mojžíšův nástupce Jehošua dobude zemi Kenaán, také pošle zvědy, které ukryje žena Rachab, a ti vidí tytéž obyvatele, ale jinak: „(Rachab) řekla těm mužům: Víím, že Hospodin dal zemi vám. Padla na nás hrůza před vámi a všichni obyvatelé propadli před vámi zmatku.“ (Joz 2,9). V Šelach ovšem čteme: „Byli jsme jako kobylky v očích

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Zvědové vracející se ze země Kenaán. Obraz s modlitbou pro obězku, detail, Morava 1764. Ze sbírky ŽMP.

svých a tak byli jsme v očích jejich.“ (4M 13,33)

Zvědové ztratili víru v Boží vyvolenost, přestali věřit v jedinečnost svého poslání. A to byl jejich zásadní hřích.

BALAK (4M 22,2 – 25,9)

Bileám byl jeden z nejvýznačnějších proroků na světě, působivá a poetická osobnost. Kromě svých exaltovaných lyrických kadencí, jež se v mnohém podobají Mojžíšově písni *Haazinu* a Izajášovým vizím vykoupení, jsou tu ještě dva základní rozdíly, jimiž se Bileám odlišuje od svých izraelských „kolegů“.

Zatímco izraelsští proroci národ plísni, Bileám říká o potomcích Abrahama a Sáry jen to nejlepší. Zatímco autor žalmů si stýská: „Po čtyřicet let mi bylo na obtíž to pokolení. Řekl jsem si: Je to lid bloudící srdcem, k mým cestám se nezná.“ (Ž 95,10) a Izajáš hřmí: „Když rozprostíráte ruce vaše, skrývám oči své před vámi, a když množíte modlitbu, neslyším; ruce vaše krve plné jsou.“ (Iz 1,15) Bileám tvrdí: „Hle, lid jako lvice vstává a jako lev povznáší se!“ (4M 23,24) „Jak krásné jsou stany tvé, Jakobe, přibytky tvé, Jisraeli!“ (4M 24,5)

Rozdíl lze vysvětlit jako logický a nezbytný následek povahy osobnosti, která pronáší proctví. Slovy Mídraše (Numeri

raba 1): „Bylo by případnější, kdyby kárání vycházelo z úst Bileáma a požehnání od Mojžíše, ale pak by Izraelci řekli, že jejich nepřítel je proklíná, a nežidě by řekli, že milovaný vůdce je chváli. Svátý, Budiž požehnán, proto rozhodl: ‚Ať je Mojžíš plísni, protože je miluje, a ať je Bileám chváli, protože je nenávidí.‘ Pak Izrael pozná, že jak požehnání, tak kletby jsou upřímné a pravdivé.“

Domnívám se ovšem, že pro zmíněný rozdíl existuje ještě jeden závažný důvod. Izraelští proroci národ kárali, protože ho chtěli poučit, polepšit. Bileám naproti tomu toužil po zkáze Izraele.

Naléhavě žádá Všemohoucího, aby mohl pracovat jako čaroděj pro Balaka, a putuje sem a tam a hledá místo, odkud by mohl proklít sémě Abrahamovo. Když Bileám zjistí, že Hospodin nedovolí, aby se jeho vyvolenému národu spílalo, rozhodne se, že Izraelce zahrne chválou. Ta je naplní falešnou pýchou a domýšlivou arogancí, zbaví je soudnosti a stanou se snadnou kořistí zlých instinktů. Pak už si Hospodinův hněv zaslouží a oni zničí sami sebe!

Talmud naznačuje, že Bileám dal moabitským a midjanským nepřátelům Izraele záluďnou radu. Jelikož Izraelci toužili po krásných šatech, poradil jejich rivalům, aby vystavěli stánky s oděvy a před ně postavili staré, neatraktivní ženy. Uvnitř stánků pak čekaly žádostivé a vyzývavé dívky. Když nic netušící izraelsští muži vstoupí, aby si koupili šaty, dívky se jich zmocní a muži přejdou na jejich stranu. (B.T. Sanhedrin 106a)

Tento výklad vychází z kapitoly 25: Jisrael se usadil v Šitim a „lid se začal záletnický chovat k dcerám moabitským“. Numeri 25,1–9 zachycuje situaci, kdy jeden významný izraelský muž „přivedl k bratrům svým midjanskou ženu před očima Mojžíšovým a před očima celé obce synů Jisraelských“. Pinchas, vnuk Árona, pár nakonec probodne kopím. Za to, že se připojili k nepřátelům, zaplatilo životem čtyřiařicet tisíc lidí. Nestoudné chování, jež vyústilo v tragédii, bylo vlastně následkem Bileámovy chvály Izraele a jeho zákeřné rady.

Druhý rozdíl mezi izraelskými proroky a Bileámem spočívá v jejich konečné vizi. Bileám chápe mesiášskou úlohu Izraele, ale už nevidí konečnou podobu světa míru a vykoupení. Jen izraelsští proroci – Izajáš, Micheáš a Zachariáš pochopili skutečné poslání Izraele, zdokonalení světa v království Božím.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina
vybrala a přeložila am.)

TŘI RABÍNI V SÁLE

Desátého května se ve společenském sále Židovské radnice v Praze konala beseda se třemi rabíny: za vyvýšený stůl pod obraz Franze Josefa zasedli vrchní zemský a pražský rabín Karol Efraim Sidon (64); rabín liberální komunity Bejt Šalom v Mnichově, absolvent jeruzalémského Pardes Institutu a postupimské Abraham Geiger Kolleg (viz Rch 10/2006) Dr. Tomáš Kučera (35) a student rabínského učení v Jeruzalémě, jeden z adeptů na nástupce rabiho Sidona, David Peter (31).

Smyslem setkání bylo představit členům obce mladší kolegy rabiho Sidona, jejich názory na podstatu hnutí, která reprezentují, a na to, jak by si představovali práci pro obec. Besedu moderoval předseda ŽOP Fero Bányai.

Téma večera lidi očividně zajímalo: přišla jich spousta a při vši úctě k rabimu Sidonovi, jehož osud a názory jsou celkem známy, myslím, že hodně hostů si přišlo vyslechnout hlavně Davida Petera a rabiho Kučera. Nejsem si však zcela jistá, zda odcházeli o mnoho moudřejší, než přišli.

David Peter působil sympaticky, leč zdrženlivě; bude však jistě ještě mnoho příležitostí, jak se o jeho plánech pro práci na obci dozvědět více.

Co se týče zástupce liberálního (progressivního) směru: dozvěděli jsme se základní informace o tomto hnutí. Zakládá se především na rovnoprávnosti svých přívrženců, což se týká hlavně postavení žen – rabínky tu nejsou ničím výjimečným. Progressivní Židé dále uznávají i paternální linii (Židé po otci). Namísto zdůrazňování Sionu se tento směr soustřeďuje na život v diaspoře. Za základ židovské tradice uznává dodržování šabatů a kašrutu; o dalších příkazech a zákazech se člověk rozhoduje na základě „vzdělané volby“, tedy poučení, znalosti tradice, ale současně individuálního racionálního úsudku.

Jenže – a to možná lidi v sále zajímalo nejvíce, jak to vypadá v praxi? Jak daleko lze na základě „vzdělané volby“ jít, co se právě šabatů či kašrutu týče? Jaká je funkce rabína – a podle jakých pravidel se rozhoduje, když v podstatě vše lze v zájmu rozumového výkladu relativizovat?

Rozdíl v pojetí judaismu jako by se odrazil i ve způsobu vyjadřování jeho reprezentantů (alespoň onoho květnového večera v sále Židovské radnice): Zatímco v záplavě rabínského know-how z úst T. Kučery, statistik o dodržování příkazů či celkem neurčitých odpovědí na konkrétní dotazy se člověk zkrátka poměrně těžko

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – květen 2007

Staronová synagoga

1. 6.	pátek	začátek šabatů	20.44 hodin
2. 6.	sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1-12,16 hf: Za 2,14-4,7 perek 2 mincha konec šabatů	20.40 hodin 22.09 hodin
8. 6.	pátek	začátek šabatů	20.50 hodin
9. 6.	sobota	ŠLACH LECHA 4M 13,1-15,14 hf: Joz 2,1-24 perek 3 mincha konec šabatů	20.50 hodin 22.17 hodin
15. 6.	pátek	předvečer Roš chodeš tamuz – začátek šabatů	20.55 hodin
16. 6.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ KORACH 4M 16,1-18,32; 4M 28,9-15 hf: Iz 66,1-24 perek 4 mincha konec šabatů	20.55 hodin 22.23 hodin 20.57 hodin
22. 6.	pátek	začátek šabatů	20.57 hodin
23. 6.	sobota	CHUKAT 4M 19,1-22 hf: Sd 11,1-33 perek 5 mincha konec šabatů	21.00 hodin 22.25 hodin 20.57 hodin
29. 6.	pátek	začátek šabatů	20.57 hodin
30. 6.	sobota	BALAK 4M 22,2-25,9 hf: Mi 5,6-6,8 perek 6 mincha konec šabatů	21.00 hodin 22.24 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin, mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin, maariv (večerní modlitba) v 19.30 hodin.

Španělská synagoga

(Bejt Praha)

V neděli 10. června od 19 hodin zahájení výstavy děl v rámci projektu TEFILIN IN ART – recitátor Honza Neubauer.

V pátek 15. 6. od 19 hodin kabalat šabat s kantorem Colmanem Reaboi. Každý pátek kabalat šabat od 19 hodin.

Jeruzalémská synagoga

V sobotu a o svátcích ranní bohoslužba v 9.00 hodin, každý pátek večer ve 20.00 hodin.

Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

V sobotu 9. června od 10 hodin v Bejt Simcha ranní sobotní bohoslužba s Masorti Olami a rabínem Ronaldem Hoffbergem.

V pátek 29. června od 18 hodin v Jeruzalémské synagoze kabalat šabat se skupinou z Leo Baeck Temple (Los Angeles) a profesorem Paulem Liptzem.

orientoval, rabi Sidon, ať už s jeho názory souhlasíme či ne, mluví vždy přímočaře a originálně, bez škatulkování či floskulí, na základě znalostí a zkušeností a s vědomím vlastních mezí.

Snad se i v nových dobách a náboženských směrech k takové lidské řeči dopracujeme. Snad rabi Sidon toto umění předá svému nástupci a pojmy z knih ožijí v autentické a neokázalé praxi. *am*

NIKDY JSME NEŘÍKALI „JESTLI“

Rozhovor s manželi Rodenovými

EVA (83) A RUDOLF (84) RODENOVÍ pocházejí z Prahy. Oba byli v květnu 1942 deportováni do Terezína a v prosinci 1943 do Osvětimi. E. Rodenová byla vychovatelkou v dětském bloku, v létě roku 1944 byla poslána na práci do Hamburku a jeho okolí, poté do tábora Bergen-Belsen, kde se dočkala osvobození. R. Roden se v červnu 1944 dostal do pracovního tábora Schwarzhilde, odkud na sklonku války došel pochodem smrti zpět do Terezína. Po válce začal studovat medicínu, studia dokončil v Kanadě, kam se s manželkou po únorovém puči vystěhovali. Po téměř dvaceti letech všeobecné praxe se specializoval na psychiatrii a získal profesuru na univerzitě v Texasu. Dodnes provozuje soukromou praxi.

Nedávno vyšla v pražském nakladatelství Academia jejich společná kniha nazvaná Životy ve vypůjčeném čase. Věnovali ji svým dětem a tento fakt jako by ovlivnil způsob vyprávění i jeho vyznění: sympatickou střízlivost, tendence zmiňovat nejen hrůzy a bolest, ale také to, co jim v dobách nejtěžších pomáhalo přežít. Manželé Rodenovi se zúčastnili letošního mezinárodního knižního veletrhu v Praze. Při této příležitosti jsme je požádali o rozhovor.

Před pár dny jsme si připomínali konec druhé světové války. Mohli byste se ve vzpomínkách vrátit k tomu, jak jste prožívali 8. a 9. květen 1945?

E. R.: Já měla tyfus a ležela jsem v Belsen, to je všechno, co můžu říct. Legrace to nebyla.

R. R.: My jsme 8. května končili pochod smrti. Aniž jsme si to uvědomili, esesáci nás pustili před Terezínem. Vlekli jsme se do ghetta, kdo nemohl, toho jsme táhli. U závoří stál četník, už byla tma, ale Terezín byl trochu osvětlený. Četník nám německy poručil, abychom si sedli na zem. Před námi byla budova, které jsme říkali četnické kasino. A na té budově visely dvě vlajky, jedna bílá s červeným křížem a druhá bílá a červená s modrým trojúhelníkem. Připadalo nám to neuvěřitelné a až pak jsme si všimli, že i ten četník má na přilbě trikolouru. „Co to má znamenat?“ divili jsme se s kamarádem Jirkou Wassermanem. „Vy mluvíte česky?“ divil se zase ten četník. Pak utíkal pro někoho do kasina. Posvítli si na nás reflektorem, z kasina vyběhl další četník, důstojník, který si zapínal uniformu. Ten se postavil a řekl: „Bratři, vítám vás jako svobodné občany

svobodného Československa.“ To byla nádhra!

Zbýl v Terezíně někdo, koho jste znali?

No jistě. Poslali nás do Magdeburských kasáren. Tak jsme se tam vlekli, a jak jsme míjeli baráky, Jirka najednou povídal, „tady bydlela moje máma, ta už je určitě v čudu“. Vešli jsme ale dovnitř, a tam v cimříčce seděla malinká paní, která něco šila, měla brejličky, prostě švadlena Wassermanová, před válkou velký jméno. Když jsme k ní přišli, podívala se na Jirku a vykřikla: „Jirko, ty žiješ! A podívej, jak seš špinavej!“ To nás rozesmálo.

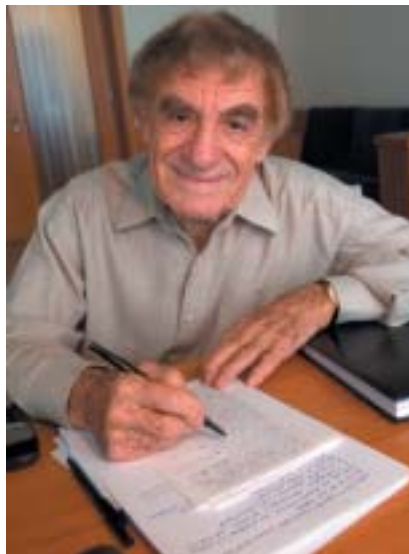

Foto Karel Cudlín, 2007.

Vaše kniha zaznamenává pobyt v Terezíně, Osvětimi, pracovních táborech. Píšete i o osvětimském odboji. Jaký mu přikládáte význam?

E. R.: Tomu se ani nedalo říkat odboj...

R. R.: Ale dalo. Bylo to sice jen pár lidí, kteří měli lepší práci, trochu plný žaludky a možnost stýkat se s lidmi po táboře, ale opravdu jsme něco chystali. Snažili jsme se dostat benzin; ze sběrného tábora – z Kanady – se nám podařilo dostat pár pušek, za což zodpovídal komunista Hugo Lengsfeld. Měli jsme zvláštní komunikaci ve znakové řeči.

Když prvně řekli, že tisíc mužů má jet z Osvětimi ven na práci, mysleli jsme, že je to bouda, že nás vedou do plynu. Bylo domluveno, že kdybychom zahnuli směrem k plynovým komorám, začala by vzpoura. Stáli jsme na tom rozcestí asi dvacet minut, jako kdyby si esesáci chtěli vychutnat naše napětí. A pak jsme zahnuli doleva, k vlakům.

Znali jste lidi, kteří uprchli, Rudolfa Vrbu nebo Vítězslava Lederera?

Vrbu jsem znal velmi běžně, dobře jsme znali Slávka Lederera. Utekl roku 1944 ještě před Vrbou díky pomoci jednoho esesáka – on to nejprve nabídl mně, protože jsem měl přístup ke zlatým zubům, ale já mu jednak tak úplně nevěřil, jednak jsem si představoval, co by po útěku vypuklo, že by byla za trest zastřelena spousta lidí, třeba i Eva. Slávek se dostal ven, přijel do Prahy, dvakrát proklouzl do Terezína. Mluvil s tehdejším terezínským starším Murnelsteinem a vyprávěl mu, co se v Osvětimi děje. On mu řekl: „My o tom víme, ale co máme dělat?“

Pomohl ten esesman k útěku ještě někomu?

Ten člověk měl rád jedno židovské děvče, pro které se vrátil, aby jí pomohl k útěku, ale chytili ho a popravili.

V knize zmiňujete blokové, židovské vězně, kteří se dokázali chovat velmi krutě. Jací to byli lidé? A byl někdo z nich po válce potrestán?

R. R. Když jsme přijeli do Osvětimi, už tam bylo pět tisíc lidí z transportu, který šel v září. Já měl třeba blokového, kterého jsem znal už zdřívějška, byl to právník, normální člověk. Ale on, stejně jako další židovští blokoví, odkoukali od polských kápů mentalitu, představu, že když se budou chovat brutálně, tvrdě k vězňům, že třeba přežijí. Byl to pro ně něco jako pud sebezáchovy. Lidé, kteří se stali kápy po březnu 1944, se už chovali jinak, protože věděli, že stejně skončí v plynu, že nemá cenu snažit se napodobovat krutost nacistů. Takže byli slušnější.

E. R.: Po válce nebyl nikdo, na koho by se člověk mohl tvářit zle nebo ho snad udat či potrestat, protože ti lidé zahynuli. I když... V Hamburku jsme měli vedoucí bloku, která se k nám chovala moc ošklivě. Truda se jmenovala. Přežila a po válce ji spousta holek obžalovala z kolaborace s Němci. Kolovala petice, pod kterou jsme se měli podepsat, aby ji mohli obvinít. Ona si našla adresy a všechny nás obešla, hrozně plakala a prosila, ať ji neudáváme, že se s manželem ujali osiřelého chlapečka a chtějí do Argentiny, a abychom jí to odpustili. Řekla jsem si, jsem šťastná, že žiju, co si na ní vezmu. Nakonec k soudu určitě nešla.

Jak se k vám po návratu chovali známí, sousedé? Jak jste se po všem, co jste prožili, vrátili do normálního života?

E. R.: Úplně jednoduše. Ruda šel na medicínu, můj táta dostal zpátky výrobu stříbr-

ného a zlatého zboží, já pracovala v kanceláři, měli jsme se dobře. Žili jsme v moderním bytě, který nám přidělil bytový úřad. Našli jsme pár kamarádů, kteří přežili, vrátila se Rudova máma i jeho nejlepší přítel.

Uvažovali jste o tom, že byste odjeli do Izraele, jak jste plánovali před válkou?

To víte, že ano. Než začaly transporty do Terezína, doufali jsme, že se dostaneme nějak ilegálně do Palestiny. Já tehdy mluvil plynně ivrit, Eva anglicky. Ale propásli jsme to. I tak nám pomohlo, že jsme před válkou v Praze vstoupili do sionistického hnutí El Al, za války nás to často dostalo z největšího srabu. Já se díky známostem na kile dostal za Evou dobrovolně do Terezína, tam nás to několikrát zachránilo před transportem na východ, měli jsme lepší šanci získat slušnější ubytování, práci. Edelstein, první židovský starší, sionisty chránil, jeho cílem bylo udržet v Terezíně co nejvíc mladých lidí, hlavně děvčat: podle něj to mělo být jádro generace, která se někdy do Izraele dostane a usídlí se tam.

Takže, jak jste se rozhodovali?

Když jsme si přečetli, na čem se domluvili politici v Jaltě, bylo nám jasné, že Československo padne, že tu budou Rusové. Slyšeli jsme Jana Masaryka, který v sedmačtyřicátém prohlásil: „Jel jsem do Moskvy jako ministr zahraničních věcí a vracím se jako ruský lokaj,“ takže bylo jen otázkou času, kdy to padne. Do Izraele se tehdy dalo odletět, to nebyl problém. Ale nějak jsme nechtěli jít znovu do situace, kdy je válka, chtěli jsme zkusit přece jen něco klidnějšího. Srdcem bychom tam šli, ale rozum radil k opatrnosti.

Spousta lidí, kteří přečkali koncentrační tábory, se po válce přiklonila ke komunismu.

Hodně lidí tím prošlo. Naši známí byli spíš ultrasocialisti, ne zažraní komunisti. Byli často sionisti, a neexistuje přece komunističtější zařízení než kibuc. Šlo o způsob života, nepropadali komunistické ideologii, aby někoho drtili. Tehdy po válce se to bralo jako jediná cesta, jak se stát rovnocenným člověkem, aby zas někdy nepadlo slovo Žid nebo nějaká antisemitská poznámka, aby si byli všichni rovni. Byla to naivní víra v lidskou spravedlnost. Ale žádná taková spravedlnost neexistuje.

Za jak dlouho po únorovém puči jste odešli do Kanady?

V listopadu 1948. Ale o vystěhování jsme požádali ještě před únorem, proto nám to taky možná dovolili. Stálo to nesmírný peníze, museli jsme platit „milionářskou daň“, a mimoto všichni ti noví úředníci, co se dostali k moci, si mysleli, že jim taky něco patří. Museli jsme podplatit kdekoho. Ale to patřilo k věci. Tři měsíce jsme žili ve Švýcarsku, čekali jsme na kanadské vízum a pak jsme odletěli.

Mohl jste bez problémů dostudovat?

Jednoduché to nebylo. Trvalo to asi dva a půl roku, přitom mi chyběly dvě zkoušky. Strašně jsme se zadlužili. Proto jsem šel po absolvování do všeobecné praxe, abych splatil dluh, pak jsem se chtěl specializovat na plastickou chirurgii.

Jenže v nemocnici jsem zůstal osmnáct let, a pak jsem byl na chirurga už starý. Mimochodem – v nemocnici jsem si něko-

Manželé Rodenovi v Praze. Foto Karel Cudlín.

likrát všiml, že tam leží pacienti, co mají v podpaží vytetovanou krevní skupinu, což měli příslušníci SS. Upozornil jsem na to kanadskou policii, ale bylo jim to jedno.

Pak jste se začal zabývat psychiatrií?

Já vždycky sledoval zkušenosti přeživších, četl jsem o tom, později i přednášel, specializoval jsem se na psychiatrii s důrazem na traumata lidí, kteří prošli holocaustem. Začalo to tak, že jsem po studiu psychiatrie nastoupil do židovské nemocnice. A vedoucí mi povídá: „To je báječný, že máš číslo na ruce, tady na tebe čeká sto čtyřicet polských Židů.“ Čekalo jich asi dvakrát tolik. A byl to opravdu rozdíl: čeští Židé byli většinou naprosto asimilovaní, nenáboženští, byli součástí společnosti, zatímco polští Židé měli úplně jiný způsob života než Poláci, ani nemluvili polsky, já se kvůli nim musel učit jidiš. Měli i jiné způsoby přežívání, jiné důvody, jiné podoby návratu domů...

Těžko lze asi stručně říct, co vaše přednášky obsahují. Přesto: jaké jsou vaše základní poznatky?

Zabývám se procesem dehumanizace a reakcí na něj; pak způsobem, jakým se lidé adaptují na normální život. Valná většina je daleko aktivnější než ostatní lidé, chtějí si něco vynahradiť za sebe i za ty, kdo nepřežili. Druhá část lidí přestane fungovat, nemůžou se odpoutat od minulosti, jsou jejími zajatci, mají pocit viny, že někomu ublížili.

Myslíte, že se tyto pocity mohou vztahovat i na děti přeživších, nebo dokonce na jejich vnuky?

R. R. Druhá generace je určitě ovlivněná, ale řekl bych, že třetí generace už ne, to už je nezdravé pitvání minulosti.

E. R. Nám děti říkaly, že jsme cynici, protože když jsme jim něco vyprávěli, mluvili jsme vždycky o věcech, které se povedly, dělali jsme si i srandu. Jako dospělý je to strašně zajímavá, vnuci si přečetli spoustu knih a k nám se chovají jako k někomu „posvátnému“, nechť se nás ani ptát, aby se nás nedotkli. Ale rozhodně jim to život nijak neusměrňuje.

Pracoval jste i s jinými přeživšími, než byli Židé?

Ano, s Američany, kteří bojovali v Tichomoří. Do jisté míry prožívali svou situaci podobně. Ale nebyl tam ten pocit lidské degradace, věděli, že proti nim stojí jenom Japonci, kteří je nenávidí jako silného

soupeře. Zatímco Židé měli pocit, že je zradil celý svět.

Váš příběh ovšem nijak defetisticky nevznívá. Byli jste tak silní, nebo tyto pocity převládají až zpětně, s vědomím, že pro vás to dobře dopadlo?

E. R. My to tak cítili. Myslím, že mladí lidé byli v pořádku.

R. R. Já mám zkušenost, že ze srabové situace je vždycky nějaká cesta ven, jen si musím představit, že se na to dívám zpovzdálí, že v tom právě teď nebruslím. Člověk samozřejmě musel mít štěstí, ale my věřili, že to zvládneme. Nikdy jsme neřikali, jestli se vrátíme, ale vždycky – až se vrátíme.

Provozujete ještě praxi?

Moji pacienti jsou teď mí vrstevníci, což je ohromný. Děti ani vnuci už je nechť poslouchat, tak sedíme a povídáme si.

ALICE MARXOVÁ

PRSTEN Z NÁMĚSTÍ REPUBLIKY

Asi nejstarší židovská movitá památka z Čech

Když se v roce 1897 začalo bourat prvních 28 domů pražského Josefova, jen málokdo si dokázal představit rozsah změn, jimiž tato část Starého Města pražského v následujících desetiletích projde. Ti prozíravější sice již od první poloviny 80. let, kdy se proces „pražské asanace“ začíná rozbíhat, upozorňovali na potřebu citlivého přístupu ke stojícím památkám, ale jak dnes víme, marně: z bývalého židovského ghetta se do dnešních dnů zachoval jen nepatrný zlomek jeho tehdejší zástavby.

Tehdy byla nenávratně ztracena podstatná část archeologických památek souvisejících se staletou existencí židovského ghetta. V dnešní době archeologické výzkumy na území Josefova sice čas od času probíhají, předasanační terény, respektive situace vztahující se k životu ghetta, se však v jejich průběhu podaří prozkoumat jen ve značně omezené míře. Ještě obtížnější bývá přiřadit movité památky při nich nalezené jednoznačně obyvatelům někdejšího Židovského Města. Naprostou jistotu nemáme ani v těch nečetných případech, kdy výzkum probíhal přímo v interiérech židovských památek (Staronová synagoga) nebo v dalších místech se životem židovského obyvatelstva bezprostředně souvisejících (pohřebiště ve Vladislavově ulici, snad i pohřebiště v Bartolomějské ulici, židovské ghetto v Libni). Nehledě na to, že množství movitých artefaktů z těchto lokalit bývá z různých důvodů velmi omezené.

ZLATÝ PRSTEN

O to cennější je nález zlatého prstenu, k němuž došlo v roce 2004 při záchranném archeologickém výzkumu na parcele bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky. Hned po jeho vyzdvížení ze země bylo zřejmé, že se jedná o nález v mnoha směrech výjimečný. Jeho mimořádnost nespočívala zdaleka jen v materiálu, z něhož byl vyroben, ale především v několika dalších detailech. Uprostřed masivního zlatého oválného lůžka prstenu byl totiž zasazen kámen s rytou postavou, na první pohled identifikovatelný jako antická práce, po obvodu byl pak vyryt nápis, psaný hebrejským písmem. Prsten s rozměry lůžka 23 x 20 mm a s vnějším

průměrem 4,5–5,5 mm široké obroučky 25 mm, váží jako celek 9,44 gramu, obsah zlata kolísá mezi 76 až 78 %, což odpovídá ryzosti zhruba 18–19 karátů. Prvním úkolem při interpretaci nálezu bylo zjistit

Kresba Isabela Skřivanová.

obsah nápisu. A jeho přečtení přineslo hned dva poznatky. Text, skládající se z písmen MŠH BR ŠLMH (hebrejštiina podobně jako většina raně semitských psaných abeced nezná samohlásky), se čte „Moše bar Šlomo“, „Mojžíš syn Šalomounův“. Druhým, neméně důležitým poznáním bylo, že nápis je psán zleva doprava, oproti hebrejským textům tedy opačně, a písmena jsou horizontálně zrcadlově obrácena. Prsten tak nepochybně sloužil jako prsten pečatní a jméno na něm vyryté patřilo s největší pravděpodobností jeho majiteli.

Gema oválného tvaru (12 x 16 mm), zhotovená z tmavě zeleného, neprůsvitného kamene s matným povrchem a tmavě červenou tenkou žilkou, nese vyřezanou, výrazně stylizovanou lidskou postavu s křídly, která drží v ruce bližší neurčený předmět, snad pochodeň. S pomocí analogií dochovaných v zahraničních sbírkách byla figura interpretována jako bohyně Victoria, římská bohyně vítězství (zobrazovaná nejčastěji s palmovou ratolestí, méně často s křížem). Vznik gemy byl polo-

ložen do pozdně římského období – tedy mezi 3. a 5., možná až 6. stoletím. S pomocí fyzikálně-chemické analýzy se zjistilo, že gema je vyrobena z dnes pozapomenuté odrůdy křemene označované jako prasem nebo plazma. To, z které konkrétní lokality kámen pochází, se dosud nepodařilo bezpečně určit. Jeho naleziště jsou známa například z ostrovů Elba (Itálie) a Sérifos (Řecko), dále z Zillerthalu (Rakousko) i z okolí saského Breitenbrunn (Německo).

Prsten jako celek je mladší než samotná gema. Jeho třmenový tvar nás odkazuje do období středověku. Větším pomocní-

kem pro jeho přesnější datování jsou další předměty, nalezené spolu s ním ve stejné vrstvě. K těm patří především četné zlomky keramiky, které můžeme klást někam do doby kolem přelomu 12. a 13. či první poloviny 13. století.

Druhotné použití antické gemy ve středověkém šperku, resp. zlatnickém výrobku není ojedinělé, bylo však často vyhrazeno výtvarům patřícím k nejhonosnějším a nejvýznamnějším – viz např. korunovační kříž ze souboru českých korunovačních klenotů nebo relikviář svatého Maura. Její přítomnost v osobním pečatním prstenu může tedy leccos vypovídat o zámožnosti a společenském postavení jeho majitele. Z perspektivy toho, komu prsten patřil, je dosti neobvyklé užití gemy právě s postavou bohyně vítězství: zejména ve starších dobách v židovském prostředí existoval značný odpor vůči zobrazování scén s figurálními motivy.

MAJITEL HO ASI ZTRATIL

Situace, v níž byl o staletí později prsten nalezen, nasvědčuje tomu, že ho jeho majitel jednoduše ztratil: ležel totiž na tehdy volném prostranství ve vrstvě silně několik centimetrů, která se ukládala postupně přirozeným způsobem. Domněnku o ztrátě potvrzuje fakt, že se prsteny tak cenné a pro majitele významné nosily nikoli na ruce, ale zavěšené kolem krku.

Kdo byl onen Mojžíš, syn Šalomounův, se už téměř jistě nikdy nedozvíme. Mohlo jít o člověka v Praze trvale usídleného – nejstarší zprávy o židovském osídlení Prahy se vztahují již ke konci 11. století, samostatná židovská osada v místech pozdějšího Židovského Města, v okolí Staré školy, existovala nejpozději ve druhé polovině

12. století. Mohlo jít ale také o obchodníka, který v Praze jen dočasně přebýval a bydlel v některém z kamenných domů, které odkryl archeologický výzkum v areálu bývalých kasáren. Zajímavý v této souvislosti může být fakt, že prasem, z něhož je vyrobena gema, byl již v antickém Řecku považován za kámen, přispívající jeho držitel

Foto autor.

ke zlepšení finanční situace. Ať už však byl majitelem prstenu kdokoli, vdčíme jeho nepozornosti za možnost obdivovat dnes jednu z nejstarších židovských movitých památek u nás – a možná tu vůbec nejstarší.

JAROMÍR ŽEGLITZ

ČEŠI, NĚMCI, ŽIDÉ

Setkání historiků v hartmanické synagoze

Horská synagoga v Hartmanicích vítá už celý rok návštěvníky expozic k dějinám česko-německo-židovského soužití. Na stejném místě se 25. a 26. dubna letošního roku konala vědecká konference *Identita versus integrita. Spolužití Čechů, Němců a Židů (nejen) v oblasti Šumavy a Českého lesa v 19. a 20. století*. Hostitelem a organizátorem konference bylo občanské sdružení Památník Hartmanice. Setkáním historiků v prostorách bývalé hartmanické synagogy vyvrcholil dvouletý program historického výzkumu, který finančně podpořily Evropská unie v rámci grantu pro regionální rozvoj (Interreg III A), Česko-německý fond budoucnosti, Nadační fond obětem holocaustu a ČRo 6.

Přednášky, které představily poslední poznatky o česko-německo-židovském soužití od raného novověku po dnešek, pronesli přední znalci této problematiky z České republiky i Německa. Zaměřili se na šumavský region, události však byly akcentovány i v kontextu dění v českých zemích, případně celé Evropy.

Do Hartmanic se na konferenci sjelo přes sedmdesát účastníků. Moderní technologie umožnily, aby úvodní slovo pronesl z Londýna S. Bloch, potomek zdejší významné podnikatelské rodiny. Zdravici navázal M. Klíma, předseda občanského sdružení Památník Hartmanice, a zastupitelé Evropské unie a Plzeňského kraje.

Odborná část konference byla rozdělena do jednacích bloků. První z nich, *Češi, Němci, Židé v širší dějinné perspektivě*, zahájil L. Novotný (Sociologický ústav AV ČR) mezioborovým příspěvkem „Němec a Německo v postojích obyvatel českého pohraničí“, v němž se zaměřil na aktuální podobu sociologické reflexe Němce a Německa v dnešní době: „V poslední době pozorujeme pokles konfliktních témat mezi politiky obou zemí a nárůst pozitivního hodnocení vzájemných vztahů. Je ovšem třeba důsledně odlišovat mezi Německem dnes, na nějž je nahlíženo s jistým pragmatismem a kdy jsou zdůrazňovány výhodnost a přínos takovýchto partnerství, a mezi Německem coby historickým sousedem s komplikovanými a dodnes nezhojenými historickými vztahy.“ V. Strobach (FF UK) se zabýval tzv. „rudou asimilací“, tedy vztahem Židů a levicových hnutí. Příspěvek D. Musilové (FHS UHK) se věnoval společným aktivitám českých a německých poslankyň a senátorek Národního shromáždění v letech

1920 až 1938. O jiné „míře“ tolerance referoval P. Bednařík (ÚSD AV ČR) v příspěvku „Téma emigrace v českém tisku v období druhé republiky“. V tehdejších novinách se totiž prezentovaly názory na to, jaký by měl být postoj státu k imigrantům, kteří přišli do Československa ve třicátých letech z Německa a Rakouska a z nichž byla řada židovského původu. Současně zde byl problém uplatnění Židů z odstoupených území.

Druhý blok *Češi, Němci, Židé na Šumavě od konce 2. světové války* zahájila příspěvkem J. Krejsová a přiblížila dokumenty a svědectví o tragickém putování asi šesti set žen mnoha národností z koncentračního tábora Helmbrechts. K. Suchy,

Synagoga v Hartmanicích. Foto J. Daníček, 2006.

rodák z Kundratic žijící v Mnichově, referoval o pomoci německých obyvatel Šumavy židovským vězňům během zmiňovaného pochodu smrti (např. poskytnutí jídla a pití či úkrytu ve stodolách). D. Kovařík (ÚSD AV ČR) shrnul poznatky o německých antifašistech v českých zemích po roce 1945 s přihlédnutím k šumavskému regionu: „Na celé Šumavě můžeme odhadovat počet držitelů antifašistických legitimací na několik tisíc osob.“ R. Soběhart (FF UK a VŠE v Praze) přiblížil problém integrace odsunutých Němců ze střední, jihovýchodní a východní Evropy do německé společnosti. T. Jílek (ZČU Plzeň) pohovořil o česko-bavorské hranici v době studené války.

Odpolední program konference pokračoval blokem *Češi, Němci, Židé na Šumavě v regionálních studiích*. V jeho rámci vystoupil J. Podlešák (JČU České Budějovice), V. Chvátal (Muzeum Českého lesa,

Tachov), J. Jiříčka (NP Šumava). P. Hudičák s P. Reschem představili až netušené interpretační možnosti zpracování fondů Fotoateléru Seidl (viz Rch 4/2006). K. Čapková (ITI) rozebírala pojetí češství, němečtví a židovství u Hilde Lechnerové z Javorné. Nakonec vystoupil vzácný host, který přijel až z Göttingenu, ač pochází z nedalekého Horšovského Týna. Starma Iggersová, profesorka dějin jak na americkém kontinentu, tak v Americe, pohovořila o životě své židovské rodiny na venkově mezi Čechy a Němci.

Druhý konferenční den věnovaný metodologii výzkumu židovských osudů na Šumavě i v jiných regionech a také aktuálně řešeným projektům si kladl za cíl především tato bádání propojit. Proto byl první příspěvek věnován právě hostitelskému místu – M. Klíma přiblížil pátrání po Židech z Hartmanic, které ho přivedlo do světových archivů (především v Rakousku a Izraeli). Na specifika šumavského hvozdu navázal J. Woitsch (Etnologický ústav AV ČR) příspěvkem o „židovském řemesle“ draslářství: „Draslářství se stalo jedním z pilířů hospodářských aktivit zejména venkovských Židů. Nápadná etnicko-náboženská vyhraněnost oboru byla však zároveň příčinou napětí mezi židovskými výrobci a převážně křesťanskými odběrateli potaže.“

Sekci o řešených projektech zahájil Z. Maršálek (VHA Praha a ÚSD AV ČR), který na kategoriích víra, národnost a státní příslušnost ilustroval problém vznikající databáze příslušníků čs. zahraničních jednotek za 2. světové války. Příspěvek A. von Arburga (ÚSD AV ČR) o edici pramenů „Migrace a transformace“ shrnul cíle dosud nejhlubšího archivního výzkumu k tematice odsunu Němců a etablování nových populačních, sociálních, ekonomických a politických struktur v českém pohraničí. F. Wetzelová hovořila o on-line modulech pro přeshraniční výuku dějepisu, na níž pracuje se svým kolegou M. Manem na Univerzitě v Pasově. M. Spurný (Antikomplex) nahlédl činnost svého domovského sdružení v referátu na téma „Bezdomoví a hledání identity v krajině „po Němcích““. Závěrečný referát J. Jiráka (Muzeum dr. Hostaše, Klatovy) a Z. Svobody (hrad Kašperk) inspiroval k výletu „po stopách finanční stráže“ na Šumavě.

I když jsme nezmínili všechny referáty, je patrné, že problematika česko-německo-židovského soužití byla v Hartmanicích nahlédnuta opravdu z mnoha úhlů pohledu. Příspěvky by měly být v dohledné době uveřejněny ve sborníku.

IVETA COUFALOVÁ
(Ústav světových dějin UK)

JEŽÍŠ V ŽIDOVSKÉ KULTUŘE

Dubnová konference v New Yorku

Proč Židé nepřijali Ježíše Nazaretského za Mesiáše? Je Ježíš přesto nejslavnějším Židem v dějinách? Bylo pronásledování Židů křesťany důsledkem jeho odmítnutí? Jaký význam měl Ježíš pro praxi rabínského judaismu a jaký má pro moderní židovskou kulturu? Jak se mají Židé postavit k epizodě z vlastních dějin, která se v rukou vynovačů Ježíše obrátila proti nim samým?

Během poslední dubnové neděle proběhla v New Yorku jednodenní konference s názvem Ježíš v židovské kultuře, pořádána organizací pro rozvoj židovské kultury Nextbook spolu s Centrem Prima Leviho, jež je součástí manhattanského Centra pro židovské dějiny.

JE TO NEJSLAVNĚJŠÍ BÝVALÝ ŽID

Konference se zúčastnila řada známých spisovatelů, teologů, akademiků a umělců a byla zahájena rozhovorem L. Wieseltiera, redaktora a komentátora liberálního týdeníku *The New Republic*, s bývalým katolickým knězem a spisovatelem na témata historického a novodobého mesianismu J. Carrollem o důvodech nepřijetí Ježíše za židovského Mesiáše. Na rozdíl od spisovatele a literárního kritika H. Blooma, jenž ve své knize *Jahve a Ježíš: božská jména* prohlásil Ježíše za „největšího židovského génia“, Wieseltier uvedl, že Ježíš je nejslavnějším bývalým Židem, jenž se od židovství odpoutal právě svou transformací v Krista, a navrhl moderní podobu Mesiáše coby politického reformátora, jehož hlavní pozemské poslání je neslučitelné s božskou podstatou.

Vrchní rabín římské obce dr. R. Šmuel di Segni a S. Heschelová, vedoucí katedry židovských studií na Dartmouth College, diskutovali o historických postojích rabínů k postavě Ježíše, počínaje sepsáním Talmudu, dobou křížových výprav až do současnosti. Na otázku, kdo je vlastně Ježíš, rabín di Segni odpověděl prostě – Ježíš byl především učitel a významný humanista. Lze se tedy inspirovat Ježíšovým mravním odkazem a ctít v Ježíšovi lidskou, ale ne nutně božskou autoritu.

J. Wilson, autor životopisu M. Chagalla, se zaměřil na rozsáhlou sérii Chagallovyh vyobrazení ukřížování, klasického tématu evropské křesťanské kultury. Chagall vždy pocítoval vytržení Ježíše z židovské kultury jako tragédii, a zejména na přelomu 30. a 40. let se ve své tvorbě opakovaně vracel k tématu Ježíše na kříži, jako obrazu utrpení a mučednictví, sym-

bolizujícímu tragický osud Židů během šoa. Na několika obrazech s tímto tématem jsou Ježíšova bedra zahalena do talitu. Tématem mučednictví a utrpení v židovské tradici a proměnami těchto jevů pod vládou křesťanů se zabývala další část konference, jejímiž účastníky byli redaktorka *The New Republic* R. Franklinová, profesor židovských náboženských studií I. G. Marcus z Yaleovy univerzity, novinářka J. Schulevitzová a J. Rosen, vydavatel *Nextbook/Schocken Publishing*.

Podobně jako ve Wilsonově příspěvku o Chagallovi námětem dalších sekcí konference byla postava Ježíše coby inspirace v tvorbě židovských umělců. Argentinsko-

Marc Chagall, Mučedník, olej 1940.

židovský skladatel O. Golijov a spisovatel I. Stavans diskutovali o tom, jaký význam mělo pro Golijova hudební převyprávění pašijového příběhu Markova evangelia v jeho proslulé operní kompozici *La Pasión según San Marco* (více viz Rch 6/ 2006). Literární teoretik a kritik S. Greenblatt, spoluzakladatel literárně-kulturního periodika *Representations*, hovořil s proslulými americkými básníky R. Pinským a E. Hirschem o Ježíšovi a křesťanství jako zdrojích umělecké inspirace a o přístupu současných židovských literárních kritiků, tvůrců a překladatelů k „ryze“ křesťanským námětům.

Historické vztahy Židů a křesťanů byly od samého začátku složité a pro Židy většinou bolestné. Ježíš i jeho učení se proto často stávali předmětem osvobozující židovské satiry od dob sepsání Talmudu,

v jehož starších verzích, dnes stojících mimo hlavní text, je zpochybňován Ježíšův rodokmen, dále přes středověké a novější příběhy psané v hebrejštině a v jidiš až po soudobé komiky vystupujících v masových médiích. Na toto téma hovořili E. Horowitz, autor studie o útocích Židů na křesťany a křesťanské symboly, N. Stahlová z University of Chicago, S. Vider, novinář a redaktor *Nextbook.org*, a J. Dauber, odborník na kulturu jidiš z Columbijské univerzity. Z protagonistů moderní satiry byl zmíněn Larry David, veterán newyorské komediální scény a spoluautor populárního televizního seriálu *Seinfeld*, jenž si nemilosrdně utahuje z filmového zpracování Ježíšova posledního dne pod režijním vedením Mela Gibsona. Další současný komik Sacha Baron Cohen (viz Rch 1/2007) pak ironizuje náboženský zápal a antisemitismus dnešních křesťanů. Satírou a ironií se však občas prolíná pocit úzkosti, vyvolaný zneklidňujícím tématem.

OPOMÍJENÝ HOST SETRVÁVÁ

Závěrečná panelová diskuse s názvem *Ježíš v Zemi zaslibené* se zabývala proměnami podoby Ježíše na pozadí moderní doby. Akademici a spisovatelé P. Fredriksenová a S. Prothero z Bostonské univerzity, A. Reinhartová z Ottawské univerzity hovořili o obraze Ježíše ve třech soudobých sekulárních kontextech, jimiž jsou Amerika, kde je Ježíš křesťany vnímán jako osobní utěšitel, vykupitel a jako přítel, dále současná akademická prostředí a univerzity, a nakonec moderní Stát Izrael, ve kterém je Ježíš snad nejméně vnímán jako Žid. Pozoruhodnými výjimkami z širšího izraelského nezájmu o Ježíše jsou práce česko-izraelského profesora Hebrejské univerzity v Jeruzalémě Davida Flussera: kniha *Ježíš* (česky 2002, nakl. Oikúmené) a jeho další studie o židovských kořenech křesťanství (knižně kupř. *Judaism and the Origins of Christianity*).

Newyorský festival byl doprovázen promítáním filmů *Král Židů* od J. Rosenblatta a *Ježíš z Buenos Aires* od O. Romberga a zakončen vystoupením sopranistky Jessicy Riverové.

Opomíjený host Ježíš tedy stále setrvává a jeho popularita dokonce roste, ale přesto zůstává kontroverzní postavou. Dubnová konference však proběhla v atmosféře vzájemné úcty mezi židovskými, křesťanskými i sekulárními účastníky, v duchu místních tradic svobody projevu a tolerance, které jsou stále živé i v době, kdy vyhocené náboženské otázky zmítají mnoha oblastmi veřejného i politického života současné Ameriky i světa.

JIRÍ ZAVADIL, New York

BOJOVNÍCI Z EAST ENDU

Malá historie židovského boxu

V londýnském Židovském muzeu byla otevřena neobvyklá výstava, věnovaná menšinovému boxu v Anglii od konce 18. století. Box byl vždy považován za velmi anglický sport, ale současně si ho oblíbily i menšiny. Boxeři židovského, afrokaribského, afrického, romského, irského, italského a asijského původu se účastnili zápasů v britském ringu. Box byl pro ně cestou z ghettu, způsobem jak získat uznání, respekt a – ve výjimečných případech – bohatství a slávu. Výstava chce ukázat, jak si tito muži doslova vybojovali své místo v anglické společnosti, stali se vzory pro mládež svých společenství a svým úspěchem překonávali rasové, národnostní či náboženské předsudky a stereotypy. Na výstavě jsou vystaveny plakáty, programy, medaile, boxerské rukavice šampionů i jejich trenérky; nejzajímavější exponáty jsou tisky z 18. století ze sbírky Alfreda Rubina, který svoji proslulou sbírku židovské ikonografie věnoval londýnskému Židovskému muzeu. Výstava, sponzorovaná Maccabi GB, bude otevřena do 2. září 2007.

POČÁTKY

Pěstní souboj (pugilism) se objevil v Anglii jako populární forma zábavy ve 2. polovině 18. století. Zápas si získaly lidovou oblibu, byly ovšem ilegální: místo se tajilo. Zápas začínal v poledne a trval, dokud jeden z bojovníků nebyl přemožen nebo se nevzdal. Až do poloviny 19. století neexistovaly váhové kategorie, limity na počet kol a jejich délku. Velké částky peněz pro vítěze se zdály opravňovat riziko: známý boxer mohl dostat až 300 liber za zápas – zatímco dělník v Londýně vydělal 20 liber za rok.

Box byl v Anglii na přelomu 18. a 19. století považován za nejmужnější a nejangličtější sport a hrál roli při utváření národní identity (tehdy se např. mělo za to, že boxování přispělo k vítězství nad Francií a Španělskem a boxeři byli považováni za prototyp britské převahy a nadřazenosti). Vítězové byli oslavováni jako hrdinové, k jejich počtě se skládaly písně, prodávaly se jejich podobizny, jejich jména se objevovala v novinách. Navíc se stýkali s aristokraty, z nichž mnozí byli horlivými fanoušky „umění sebeobrany“ (hodiny boxu bral např. lord Byron).

Přes nacionální rétoriku pocházeli někteří z nejúspěšnějších britských boxerů z menšinových skupin. Ačkoli tvořili pouze

malé procento všech boxerů, byli historicky významní – někteří dosáhli velké proslulosti. Boxování bylo úzce spojeno s životem v ghettu: mladí chlapi museli bojovat o své postavení nebo se bránit, a učili se tak základům boxu v každodenním životě. Kvůli rasovým předsudkům nebo nedostatku peněz byli vyloučeni ze sportů jako tenis nebo golf, ale box byl přístupný každému. V ringu mohli dosáhnout uznání a rovnosti jako reprezentanti své komunity a hrát jistou roli i v anglické společnosti. Jejich úspěchy zpochybňovaly rasové stereotypy a měnily předpojatý pohled společnosti na jejich komunity.

MENDOZA A TI DRUZÍ

První židovský boxer, který dosáhl v Anglii celonárodního uznání, byl Daniel Mendoza (1765–1836). Narodil se v chudé sefardské rodině v East Endu a boxovat začal na ulici. Ačkoli byl menší než většina protivníků, rozvinul „vědecké boxování“, systém, zahrnující práci nohou, techniku úderů a zejména obrany, která mu umožňovala uspět proti daleko těžším soupeřům. Brzy začal vyučovat smetánku londýnské aristokracie, jako první boxer získal podporu prince waleského, který např. zorganizoval jeho zápas s Martinem, zvaným *The Bath Butcher*. Vítězství v roce 1787 mu otevřelo cestu k dalším slavným zápasům a v letech 1792–95 se stal anglickým šampionem.

V dobových člancích o Mendozovi se objevují obvyklé protižidovské stereotypy, karikující jeho způsob mluvy a postavy jeho přátel a přívrženců. Jiné noviny zase chválí jeho obratnost a zkušenost a označují ho za Angličana. On sám se hrdě tituloval *Mendoza the Jew*, Žid Mendoza. Založil akademii boxu, ve které trénoval židovské mladíky, a vydal knihu *Art of Boxing* (1792), v níž popularizoval box jako anglický národní sport. Na dobových podobiznách je zachycen v soustředě-

ném boxerském postoji, velmi odlišným způsobem od toho, jak byli Židé dosud veřejně zobrazováni.

Umění pěstního boje se brzy rozšířilo mezi mladými Židy, někteří z nich se v něm stali odborníky. Na přelomu 18. a 19. století byly zápasy mezi židovskými a anglickými boxery neobyčejně populární a židovští boxeři vyvinuli bojový styl, který zdůrazňoval jejich odlišnost a stupňoval nadšení veřejnosti nad jejich výkony. V té době začali také sami Židé více navštěvovat zápasy svých boxerů a podporovat je. Napětí mezi židovskými a křesťanskými borci přitahovalo pozornost a bylo příčinou zvýšeného zájmu o zápasy, jejichž počet na počátku 19. století značně stoupl. Následky prý bylo vidět a cítit na veřejnosti již po několika letech. Již nebylo bezpečné napadat Židy na ulicích východních londýnských čtvrtí, vždy hrozilo nebezpečí odvety nebo zásahu cvičených boxerů. Na dobovém tvrzení, že židovští boxeři hráli na počátku 19. století rozhodující roli ve změně postojů anglické veřejnosti vůči Židům, nepochybně něco je.

Po roce 1880 vyvolala rostoucí perzekuce ve východní Evropě širokou vlnu židovské imigrace do Anglie. Desetitisíce příchozích se usazovaly v East Endu a sousedních obvodech a často žily ve velké chudobě. Jejich synové začali zápasit v dělnických klubech a na ulici, bez jakéhokoli vybavení a formálního tréninku.

(pokračování na str. 17)

Ch. Robineau, *Mendoza the Jew*, šampion Anglie 1792–95. The Jewish Museum, Londýn.

V OSEKU A V RADNICÍCH

Ze života Židů v druhé polovině 19. století na Rokycansku

Šimon Wels se jako Šimon Wedeles narodil v roce 1853 v západočeském Oseku. Na sklonku života napsal pro své děti paměti, které patří k nejpozoruhodnějším vzpomínkovým textům v české literatuře. Jsou nejen cenným svědectvím ze života židovské pospolitosti v 19. století v Čechách, ale i neobyčejně citlivě napsaným literárním textem, k jehož půvabu přispívají i četné lexikální a prapropisné zvláštnosti.

Dvěma otiskými ukázkami chceme nejen připomenout tuto krásnou knihu (vyšla pod názvem U Bernátů před r. 1989 jako samizdat péčí básníka Zbyňka Hejdy a pak v r. 1993 v nakladatelství Torst), ale i upozornit na místa, na kterých se kniha odehrává, a doporučit je

Osek – pohled z Kamýku do krajiny.

jako cíl zajímavého výletu do poměrně nedávne židovské historie. V Oseku i v Radnicích stále ještě stojí bývalé synagogy – ta radnická je péčí místního spolku i krásně opravená. Osecký zámek, který hodně utrpěl během doby, kdy sloužil jako státní statek, také ještě stojí. Stále lze obdivovat „vesničky a lesy v modrých dálavách“ z vrcholu Kamýku nad židovským hřbitovem. Stačí vystoupit z vlaku či autobusu v Rokycanech a vydat se podle turistických značek na cestu. Autem je to ještě pohodlnější a jednodušší, ale možná ne tak autentické.

ZŘÍCENINA KAMÝKU

V Osecké ulici bydlelo v 18. století až 20 židovských rodin, ve Valduchách též tolik a oběma byl přenechán vrchností kolem roku 1700 kus skalnaté půdy u zříceniny Kamýku na pohřebišť. Dalo to velikou práci překopat skály, velké kameny odvézt a navézt zem. Nad hřbitovem se vypíná skála, na níž se nacházel až do roku 1800 krásný prostorný taneční sál s velkými gotickými okny. Za mého mládí stály ještě všechny 4 zdi s velkými otvory okenními beze střechy. Odolaly všem nehodám po tak dlouhém čase. Lid zde bral písek, železo a otesané stavivo. Cesta do zříceniny je úplně zarostlá, takže to dá námahu, se dostat nahoru. Zvláště v letním čase,

kdy tráva pokrývající skálu je suchá a hladká, po níž to klouže jako po ledu.

Právě ten špatný přístup nahoru nás kluky vábil. V tom sále jsme rádi skotačili, dunělo to pod nohama a namlouvali jsme si, že je pod námi sklepení s poklady. Jednou za parného dne nás tam bylo několik.

Horkem a skotačením jsem byl tak unaven, že jsem v koutečku usnul. Probudil jsem se právě, když zapadalo v ohromné dálce na obzoru slunce. Bylo to nádherné, vesničky a lesy v modrých dálavách.

Představoval jsem si v jednom rohu kruchtu s hudebníky, hladké parkety, mezi okny velká zrcadla, ozdobený sál pro velkolepý ples pro vysoké panstvo.

Takové sny spřádal malý chlapec ještě v běhu domů a tam to bylo jiné. Byla pouť a musel jsem pro pivo. V sále byla muzika. Měl jsem velkou práci, než jsem se prodral až do šenkovny, a tam jsem musel hodně dlouho čekat, než jsem se prodral až k pultu. Ale rád jsem se díval na tančící. V malé síni se otáčeli v každém koutku nějaký párek, vše se točilo a hlavní tanec se odbyval na dvoře, třeba i při dešti. Doma už měli o mne starost, že se mi tam něco stalo, ale já přinesl vítězoslavně za šesták máz piva, ač bylo doma už po žízni. Za to jsem pil já, byl jsem spocen, uhřátý a žízňivý.

Tak jsem srovnával ty dvě taneční místnosti a ten velký rozdíl; viděl jsem, jak byli ve středověku statní a rozumní stavitelové, jak naši pro obydlí panstva a pro jejich zábavy ty nejlepší místa naší krásné vlasti.

Nemohl jsem nikdy odejít, abych se nepodíval přes nízkou zeď na náš hřbitov. Úplné ticho zde vládlo až na šumění několika bříz, hovořily snad o životě těch, kteří jim dávali potřebnou potravu svými

zetlelymi těly; v životě snad se mnohý porovnat nemohl a teď? Jak se tady teď srovnávají.

Hřbitov byl již tři čtvrtě plný a pomníky stály už jen asi z těch posledních šedesáti let, ty dřívější buď už zapadly, anebo je nějaký dareba odnesl do stavby. Nikde na světě není tak ticho úplně, přesto že šustí a šepotá listí a občas ze sna zacvrliká pták. Myslím-li na věčné ticho, vidím v duchu starou zeď, chvějící se břízy, modrou oblohu a zlaté slunce.

JOSEFA A BERNÁTEK

O výročním trhu v Radnicích uviděl můj otec Bernard první maminku Josefu. Ona se mu tak líbila, že chodil proto na každý radnický jarmark. Někdy ji spatřil jen z dále a to již byl šťasten. Když ji vůbec nezahlednul, byl to pro něho ztracený výroční trh.

Jedním přítelem ji nechal prosit, že by s ní rád promluvil, a tak se seznámili. Častěji se v Radnicích sešli, až se konečně na tom ustanovili, že se vezmou. Příbuzenstvo její tomu ale nechtělo svolit, protože byl otec chudíček, dali mu různé nedobré vlastnosti, kterým ale nevěřila a nechtěla od něho upustit.

I vynašel jí její strýc bohatého obchodníka Ludvíka Levého z Radnic, který obchodoval s olejem a oliumem, který vozil povozem do Vídně a odtamtud zase dovážel zboží do Čech, jako svíčky, mýdlo, leštidlo a masť. Maminka dlouho se bránila, až konečně povolila nátlaku rodiny, strýců a tet a vdala se do Radnic za pana Levého.

Na tatínka, svého Bernátka, nemohla ale zapomenout a on rovněž ne na maminku,

Osek – vrchol Kamýku. Foto na této dvoustraně J. Daniček, 2007.

svou Josefinku. Byli oba velmi nešťastní. [...]

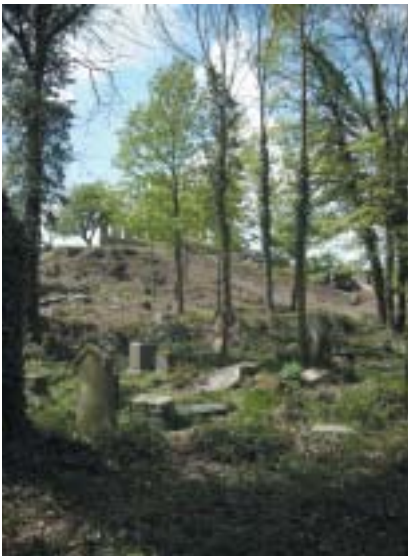
A tatínek chodil do Radnic na každý jarmark a byl šťastný a nešťastný, když paní Levou uviděl. Zpozdoroval, že i ona ho z dále ráda vyhledávala, avšak nemluvili spolu, to se přičilo jejich svědomí. To vi-

děli jeho kamarádi, osečtí a vouldušští hoši. Jednoho dne stála Josefinka u krámu a vybírala nějaké šátečky. Když ji hoši zpozorovali, zadrželi tatínka, udělali kruh kolem obou a tak je k sobě sblížili. Tatínek se červenal, maminka se pýřila a hleděla té chásce nezbedné uniknouti, co se jí až za chvíli podařilo. Byla to skrytá, nešťastná láska.

Pan Levý byl rozšafný a nadmíru hodný muž a s maminkou velmi jemně zacházel. Vždyť věděl, když za ní chodil, že nemá Josefinka v srdci jeho, nýbrž Bernátka, že ho dokonce ještě nyní tajně miluje a jen na něho myslí.

Žili spolu v dobré shodě, i když ne v lásce, po dva roky.

Jednou vezl pan Levý plný povoz s oliumem z Břas do Vídně. Jedna velká láhev

Osek – židovský hřbitov pod Kamýkem.

se nebezpečně na voze naklonila, pan Levý vylezl na vůz a narovnával tu láhev. Ta však praskla a polila mu ruku. Rámě i ruka byly spáleny. Dojel do Vídně v nesmírných bolestech, zašel ihned do nemocnice, kde si delší dobu poležel. Tam mu chtěli ruku až k rameni odejmout, on ale tomu nesvolil. Jak by se bez ruky uživil a že by se své ženě bez ruky nelíbil. Raději prý zemře. Přijel těžce nemocný domů.

Maminka ho svědomitě obsluhovala, ale lépe se mu neudělalo. Poslal tajně pro půlmistra a svědka, aby udělal testament. Neměl žádných dětí, a proto odkázal veškeré jmění své ženě.

Před smrtí jí řekl: „Teď si můžeš svého Bernátka vzít. Je hodný a přeji vám štěstí.“ A tu se teprv dozvěděla, že to ví, že na svou první lásku nemůže zapomenouti. Za několik dní se stala vdovou. [...]

Když si odbyla smutek, navštívil ji tatínek. Napsal jí dopis, šel až do Timákova

a tam odtud dopis poslal, aby se v Oseku nikdo o tom nedozvěděl. Maminka ráda později o tom vyprávěla. Tento dopis měl nadpis: „Vysoce ctěná dušinko srdce mého!“ a že dvakrát lépe drží: „Hochgeehrte Seele meines Herzens!“

Pochopíte, že byl vyslyšen, vždyť na něho nikdy nepřestala mysletí a teď se mělo obapolné štěstí jejich vyplniti. Tatínek ji často navštěvoval a byl jí také představen hraběcímu paní řiditeli co její ženich, pro kterého potřebuje ten familijní list. On jako i všichni úředníci až na pana aktuára a písaře jim vykládali, že se taková vážná věc najednou udělati nedá, protistrana (tedy švagr) že je podplácí a že oni si to musí také něco nechat státi.

Tak platily strany obě a páni úředníci tu věc zdržovali a dojili dvě tučné krávy najedno a milenci trpělivě čekali tři roky, než byla listina vyhotovena, sepsána, vyplněna, doplněna atd.

Často se vídávali a šli se každý den na půl cesty druhému naproti až do Březinského parku, aby nemusel tatínek běžet čtrnáct kilometrů na dostaveníčko s maminkou.

U starého silného buku se scházivali a vždy, když mi tohle maminka vyprávěla, hořely jí tvářičky. Tatínek tam byl obyčejně dřívě a viděl, jak přichází a starostlivě ku stromu vyhlíží. Usedla sama na lavičku a vyhlížela cestičku, zda ten toužebný již nepřichází, rozčileně vyskočila a zase usedla. Potom přece vstala a chystala se jít naproti, v tom tatínek zahvízdal známých pár tónů písničky, ona se zarazila, běžela za strom a dvě milující srdce byly u sebe. Ale maminka plísnila na oko tatínka: „Tos ty samý špás a samé hlouposti a takového člověka miluji a chci si ho vzít. Jestlipak mne pro to samé čtveračení uživíš!“ Tatínek jí

odpověděl: „Ne jenom tebe, ale i ty, co přijdou“ a to se zase začepýřila maminka. Byli tam až do večera, tatínek ji doprovodil domů a šel pak těch čtrnáct kilometrů zase zpět do Oseka. Při příští schůzce už šla maminka hned za strom

se podívati a přes to, že se jí schovával, měla ho brzo. [...]

Po podání mnoha suplik, tak se jmenovaly žádosti do radnického úřadu, vymámili tamní úředníci na mamince již za ty

tři roky celé její jmění. A tu se dozvěděla, že její soupeř, švagr Levý ten toužebně očekávaný list již dostal. Byla to rána! Běžela na úřad a tam se pravdy nedozvěděla. Byla celá pomatena, jeden řekl, že jej má, a druhý že jej nemá a posílali ji zase do Pon-

tia k Pilátovi. Tu si troufla něco na tamty časy neslychaného. Byl to kousek zoufalý a odvážný, ale ona neměla již, co by ztratila. Vždyť přišla o celé jmění, o familijní listinu, a nebude-li se moci vdávat, i o svého ženicha, na kterého tři roky čekala. [...]

Šla tedy maminka za panem hrabětem Kašparem Šternbergem pěšky do Prahy. Bylo to jedno sto a třicet pět kilometrů. V Praze se dozvěděla, že jel pan hrabě na léčení do Karlových Var. I odebrala se maminka bez rozmyšlení z Prahy za panem hrabětem ovšem zase pěšky a téměř bez peněz do Karlových Var. Je to zase jedno sto a třicet kilometrů. S rozbitou obuví a bolavýma nohama se tam dostala. Konečně ve městě, kde dlel všemohoucí pan hrabě. [...]

Když byla k němu vpuštěna, hned ji poznal a ptal se jí, co si přeje. Tu ji opustila síla a on ji uvedl k lenošce. I prosila úpěnlivě o milost a spravedlnost. On ji zdvihl a ptal se jí, co se stalo. A tu mu vyprávěla, s jakou těžkostí už po tři léta čeká na familijní list, který jí hraběcí milost přislíbila, a že se teď dozvěděla, že jej obdržel švagr

Levý. Že konala pěšky cestu z Radnic do Prahy a z Prahy do Karlových Var a že se již nikdy vdávati nebude, když nedostane svého ženicha, kterého má již přes osm roků tolik ráda. A teď to prý bylo jako v hezké pohádce. Pan hrabě pohladil po vlasech a řekl,

„já o tom nic nevím, ale jen se vrať a starost neměj“. Vyptával se na toho šťastného ženicha, který má tak obětavou a věrnou nevěstu. Maminka mu začla o něm spoustu věcí vyprávěti, rozohnila se a oči jí jen

Osek – synagoga z roku 1817, současný stav.

Radnice – opravená synagoga.

(pokračování na str. 17)

DOMOV A EXIL

Emigrace německých Židů po roce 1933

Od září loňského roku do letošního dubna proběhla v Židovském muzeu v Berlíně výstava *Domov a exil: emigrace německých Židů po roce 1933*, která se zaměřila na vystěhovalectví německých Židů po roce 1933. Množství historických i životopisných dokumentů tu poprvé v této šíři představilo emigraci Židů z Německa do devadesáti zemí světa, od známých destinací, jakými byly Spojené státy či tranzitní Československo, po Šanghaj, Nový Zéland a Bolívii a samozřejmě Palestinu.

Jak je to v dnešním muzejnictví obvyklé, výstava vypráví příběh: život v Berlíně před zlomovým rokem 1933 je na samém začátku náznakem přiblížen krátkým němým filmem Roberta Siodmaka a Billyho Wildera *Menschen am Sonntag* z roku 1929. Snímky rušného života v moderním velkoměstě kontrastují s ponurými dokumenty, jež následují a přibližují život v Německu po roce 1933: antisemitismus, hledání úniku a složité byrokratické cesty, jimiž Židé museli projít, plavbu do nových „domovů“ za oceán či vlakem na pražské Wilsonovo nádraží, přivykání na podmínky v nových bydlištích – a to vše převážně z pohledu jednotlivých uprchlíků a jejich každodenního života.

Autoři výstavy tak navazují na výzkum, který se vystěhovalectvím Židů z Německa zabýval od sedmdesátých let: pozornost platila nejprve politickým uprchlíkům, posléze spisovatelům a jednotlivým profesním skupinám, lékařům, umělcům a podobně. K přelomu došlo v roce 1991, kdy vyšla studie Wolfganga Benze *Das Exil der kleinen Leute*, zabývající se emigrací z pohledu všedního života. Tolik uvádějí ke svým východiskům autoři v katalogu.

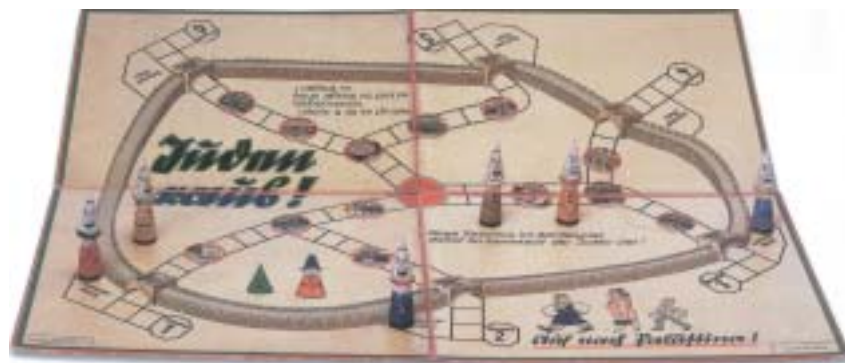
MOZAIKA PŘÍBĚHŮ

Jednotlivé etapy emigrace jsou přiblíženy mozaikou příběhů či jejich fragmentů a mezi vystavenými dokumenty jsou různé příručky pro vystěhovance, fotografie, novinové články, úřední vyhlášky, ale i dětské kresby, jimiž se děti loučily s učiteli.

V podstatě známý příběh je přiblížen množstvím konkrétních, nových detailů: poutavost převládá nad didaktičností. Multimediální prvky, neodmyslitelné u podobné moderní instituce, jakou je berlínské Židovské muzeum (nedávno se proslavilo především kontroverzní dostavbou části muzea Danielem Libeskindem a expozicí o holocaustu), tu nepůsobí samoučelně, jak bývá mnohdy

zvykem. Jakýmsi symbolickým i organizačním centrem výstavy je interaktivní mapa světa, která znázorňuje místa, kam Židé z Německa směřovali. Návštěvník si zvolí zemi, která ho zajímá, a po stisknutí se mu promítnou detaily o vystěhovalectví – v jakých letech do tohoto místa lidé směřovali, jaké úřední podmínky museli splnit, kolik přistěhovalců tato země přijala, jak velká byla v té době místní židovská komunita. Nechybí metoda tzv. „oral history“: návštěvník sleduje plavbu lodi St. Louis a může si poslechnout nahrávku vyprávění jednoho z jejích pasažérů.

Před příchodem nacismu žilo v Německu přes půl milionu Židů, největší židovská obec byla usazena v Berlíně. První část výstavy dokumentuje zhoršující se podmínky

Stolní hra ve stylu „Člověče, nezlob se“. Foto archiv.

po roce 1933. Snad nejvíc šokují drobné kratochvilné předměty, jež dokládají, nakolik se antisemitismus zakořenil: „jednosměrné jízdenky“ do Jeruzaléma, kartičky, které připomínají skutečné jízdenky na vlak, ovšem s konečnou stanicí Jeruzalém, či stolní hra ve stylu „Člověče, nezlob se“, kde se také „vyhazuje“ – kritéria si čtenář snadno může domyslet.

Podobně dvě pohlednice Norimberku: na jedné z nich chybí mezi střechami kopule synagogy v byzantském stylu, snímek je provázen veršem: „Co stálo na tomto místě, konečně z Norimberku zmizelo.“

Takzvanou arizaci židovského majetku dokládá obálka bývalé firmy Karla Joela, jež přešla do vlastnictví Josefa Necker-manna. Karl Joel uprchl přes Švýcarsko do USA. Institucionální stránky vystěhovalectví dokládají jednak nejrůznější příručky pro emigranty, jednak například složitý graf institucí, jimiž museli projít...

EIER-JECKE A TELAVIVSKÝ KU'DAMM

Mezi lety 1933 až 1943 z Německa odešlo takřka 300 000 Židů. Kromě Spojených států a Palestiny směřovali i do destinací, které nejsou běžně s židovskou emigrací spojovány, jako Šanghaj, Bolívie či Mexiko. Na Novém Zélandu se usadilo 1100 přistěhovalců, na Filipínách 1200, na Srí Lance 17. Zvláštní expozice dokumentují cestu do nových domovů i to, jak se lidé po příjezdu sžívali s novým prostředím. V Palestině se novým německým usedlíkům, často pracujícím na farmách, říkalo „Eier-Jecke“, telavivská ulice Ben Jehuda se zase lidově nazývala telavivský Ku'damm v připomínce na hlavní berlínskou třídu.

Poslední část výstavy provází vystěhovance, kteří se po válce rozhodli vrátit do Německa. Byla jich jen hrstka – pouhých pět procent z původního počtu.

Návrat do zničeného Německa nebyl snadný, Židé se i v poválečném Německu nadále setkávali s antisemitismem. Z nej-

známějších osobností se do Německa v roce 1949 vrátil filosof Max Horkheimer, který se stal rektorem na univerzitě ve Frankfurtu; z dalších osobností lze zmínit filologa Lea Spitzera či spisovatelku Annu Seghersovou – byla jednou z těch, kteří se chtěli podílet na „novém, antifašistickém začátku“ a slibovali si záruky od německých oblastí pod správou Sovětské armády – budoucí NDR.

V NDR žil od roku 1949 do roku 1961 také Ernst Bloch, který se stal profesorem filosofie na universitě v Lipsku (v roce 1961 odešel do Tübingenu).

Výstava je k vidění do října letošního roku v Bonnu (Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland) a od prosince do dubna příštího roku 2008 v Lipsku (Zeitgeschichtliches Forum).

K výstavě vydalo Židovské muzeum v Berlíně obsáhlý katalog.

VERONIKA TUCKEROVÁ,
Berlín a New York

KONEC JEDNÉ ÉRY

Jak jsme již informovali v dubnovém čísle *Roš chodeš*, ve Světovém židovském kongresu došlo k zásadním změnám. V březnu propustil jeho dlouholetý prezident Edgar Bronfman svého blízkého přítele a spolupracovníka Israela Singera. Vysloužil si tím ostrou kritiku ze strany mnoha významných židovských osobností a institucí po celém světě. Bronfman tento svůj krok odůvodňoval nejasnostmi ohledně toho, jak Singer nakládá se svěřenými finančními prostředky, a ujišťoval všechny, že i pro něj to bylo rozhodnutí velmi těžké, snad nejtěžší v životě. Nakonec se k němu odhodlal. Možná i proto, že na postu prezidenta WJC hodlal setrvat i v dalším dvouletém funkčním období. Situace se však během měsíce dramaticky změnila. V polovině května Bronfman oficiálně vyhlásil, že se svého prezidentského úřadu v červnu vzdá. Na zasedání správní rady, které bylo přesunuto do New Yorku, bude zvolen nový prezident, prozatím byl řízením Světového židovského kongresu pověřen viceprezident Mendel Kaplan.

S odchodem tandemu Bronfman–Singer tak končí jedna velká éra v historii nejen WJC, ale i mezinárodních židovských organizací vůbec. Kdo je vůbec Edgar Miles Bronfman? Narodil se v roce 1929 v rodině významného kanadského výrobce alkoholických nápojů. Jeho otec Samuel Bronfman začínal s jejich výrobou počátkem dvacátého století. Jeho příběh je jedním z mnoha amerických snů, které si dodnes berou mnozí za příklad. A to nejen v tom dobrém slova smyslu. Často se říká, že otcové-zakladatelé jsou úspěšní proto, že se pohybují na hraně zákona. Až jejich děti a děti jejich dětí jsou univerzitní profesori. Samuel Bronfman neváhal riskovat a v době prohibice zásoboval alkoholem mnoho překupníků ve Spojených státech. To riziko nebylo zas až tak velké, protože sám žil stále v Kanadě, kde zákony prohibice neplatily. Koncem dvacátých let pak odkoupil společnost Seagrams a vytvořil z ní celosvětové impérium, jak ho známe dodnes.

Edgar se proto zákonitě stal dědicem velkého jmění. Vystudoval McGill University a převzal obchodní aktivity podniku ve Spojených státech. V šedesátých letech se dokonce pustil do podnikání ve filmovém oboru, po smrti otce se však věnoval již jen výrobě a distribuci lihovin dnes světoznámých značek, od whisky Chivas Regal až po rum Captain Morgan. Dnešní Seagram's je největší firmou ve svém oboru, a přestože Bronfman a jeho syn Edgar Bronfman Jr. nejsou jedinými vlastníky (svůj podíl tu má např. i Coca-Cola či francouzský Pernod), řadí je to každoročně k nejbohatším lidem planety, alespoň podle prestižního žebříčku časopisu *Forbes*.

Jak je u těchto významných osobností většinou zvykem, věnují se také charitativní čin-

nosti. Edgar se zpočátku zaměřil na svou domovskou univerzitu McGill, dominantou jejího montrealského areálu je dodnes budova, kterou postavil a nazval po svém otci. Od osmdesátých let se převážně věnuje projektům, souvisejícím s židovskou komunitou. Podporuje americkou vysokoškolskou organizaci Hillel, zřídil několik studijních programů v Izraeli a dotuje provoz několika

internetových stránek, zaměřených na vzdělávání v oblasti judaismu.

Prezidentem Světového židovského kongresu byl zvolen v roce 1981 a tuto funkci vykonává až dodnes, v červnu to bude proto celých šestadvacet let. Spolu s Israelem Singerem stál za nepopíratelnými úspěchy, kterých za tu dobu WJC dosáhl, ať už to bylo umožnění emigrace sovětských Židů, jednání s prezidentem Ceauceskem o tomtéž v Rumunsku, odhalení nacistické minulosti Kurta Waldheima, bývalého generálního tajemníka OSN a rakouského prezidenta, či nověji vyjednávání o náhradách za uloupený majetek obětí šoa.

Není moc známo, že duo Bronfman–Singer dorazilo také do Prahy, a to v přesně v listopadu 1989. Objevili se zde pak ještě několikrát, pamětníci setkání s Václavem Havlem, již jako prezidentem, vzpomínají, že je zajímala nejen situace místní židovské komunity, ale také možnost privatizace Praždroje.

Je jen otázkou, jak úspěšná bude éra jejich následovníků.

TOMÁŠ KRAUS

ŘÁD A POŘÁDEK

Brněnské prvomájové setkání Národního odporu bylo na poslední chvíli zrušeno. Místní radnice tak učinila na základě posudku politologa Miroslava Mareše. Podle jeho názoru se tato organizace „někdy snaží působit spíše umírněným dojmem a nevyjadřovat neonacistickou podstatu. V jiných vyjádřeních, vnějších výstupech a reálné činnosti se však jedná o jasná přihlášení se k neonacismu a k násilným metodám prosazování politických zájmů.“

Kolem toho posudku se již strhla mela. Národní odpor jej zesměšňuje, opět se všemožně přetřásá svoboda slova a projevu,

pracně se dokazuje, kdo se dopouští nebo hodlá dopouštět násilí anebo navazuje na dědictví hitlerovského nacismu. Stačí se však podívat na internetové stránky zmíněné organizace a nemusíme být příliš na pochybách. Pozvánka Národního odporu na poslední veřejnou akci vyzdvihuje „novou tvář Prvního máje“, kterou přinesla nacionálněsocialistická revoluce v roce 1933 v Německu. Na stejných stránkách se nabízí ke stažení „pěkné video ze smutečního průvodu uspořádaného k výročí uctění památky Rudolfa Hesse, posla míru, zavražděného v pokročilém věku ve věznici Spandau“. Rudolf Hess byl, jak známo, Hitlerovým zástupcem spoluodpovědným za politiku nacistické strany a norimberský tribunál ho odsoudil na doživotí. V jiném oddílu webu Národního odporu si je možno přečíst hrubé antisemitské výroky přetištěné z publikace vydané u nás v roce 1942.

Diskuse kolem zákazu shromáždění bude jistě pokračovat, osobně očekávám spíše odsudky restriktivního opatření. Budeme číst o svobodě pro ty, s jejichž názory nesouhlasíme, o nevhodném zatlačování extremismu do ilegality. Navíc – dodají jiní – třeba nás jen někdo straší. Těm klukům o něco jde, vadí jim bordel a korupce. Chtějí jasnou vládu zákona, jsou pro pořádek, proti drogám, příživnictví, asociálům a nepřízpusobivým cizincům. Hájí naše národní zájmy, jsou to v podstatě řádní lidé, kteří jen občas přestřelí. Kdo z nás nebyl mladý, že?

Shodou okolností teď čtu deníkové zápisky velitele vyhlazovacího tábora Osvětim Rudolfa Hösse. Byl to svým způsobem spořádaný člověk. Po uniformě netoužil, jeho snem bylo žít s rodinou ve vlastnoručně zbudované zemědělské usedlosti. Miloval zvířata, zvláště koně. Jako velitel koncentračního tábora Osvětim vyžadoval naprosté pracovní nasazení. U svých soudruhů v SS si cenil kamarádství a obětavosti, vůči nepřátelům, zvláště Židům, byl nesmiřitelný, svému přesvědčení o nadřazenosti vlastní rasy oddaný. Sadismus a šikana se mu přičítaly, stejně tak krvavé krutosti. Když se začalo vraždit v plynových komorách, zapůsobilo to na něj „uklidňujícím dojmem“. Jak uvedl, „pro oběti to bylo šetrnější“ a on sám si již „dost užil“ při skupinových exekucích. Jak rovněž zaznamenal, když jednou pozoroval ženy a děti vstupující do plynové komory, „samou litostí by se nejraději ztratil, ale nesměl dát najevo pohnutí. Každý ohled, i ten sebemenší, by se později krutě vymstil. Tato likvidace byla nezbytná, aby naši potomci byli provždy osvobozeni od našich nejurputnějších odpůrců.“

Těm, kdo se zapojují do polemiky o neonacismu, doporučuji, aby si související texty četli najednou se záznamy osvětimského velitele Rudolfa Hösse.

Pro Radio Česko a Roš chodeš

LEO PAVLÁT

ŽIVOT GHETTA V UTAJENÍ

Před šedesáti lety byl založen Památník Terezín

Jen máloco u nás může sloužit za tak zjevný důkaz skutečného vztahu komunistického režimu k židovské menšině jako peripetie osudu Památníku Terezín. U příležitosti 60. výročí jeho založení je dobré si připomenout, že svému skutečnému poslání slouží naplno teprve necelých dvacet let.

Terezín dostal jméno na počest rakouské císařovny Terezie, její syn Josef II. ho nechal vystavět jako pevnostní město, které mělo bránit přístup do vnitrozemí Čech a vodní cestu po Labi. Ač je to dílo technicky (a esteticky) dokonalé, nikdy své původní poslání nespĺnilo, protože se změnila válečná taktika. Terezín se tak mohl stát jiným symbolem, než se nakonec stal. Sympaticky tragikomickou pověst si však začal měnit brzy: v Malé pevnosti monarchie zřídila obávanou trestnici (byli tu vězňeni například atentáčníci ze Sarajeva 1914), vojenskou věznicí a trestnicí tu držela i československá republika.

ROKY PO ZALOŽENÍ

Do povědomí světové veřejnosti vstoupil Terezín během 2. světové války jako jeden ze symbolů politické a rasové perzekuce.

Nacisté tu nejprve v roce 1940 na Malé pevnosti zřídili policejní věznicí pražského gestapa,

již prošly tisíce odbojářů z mnoha zemí, v listopadu 1941 pak v samotném městě (bývalé Hlavní pevnosti) ghetto, sběrný a průchozí tábor, kam byli deportováni Židé z Protektorátu Čechy a Morava, později i z Německa, Rakouska a dalších zemí. Terezínem a pobočkou koncentračního tábora Flossenbürg u nedalekých Litoměřic prošlo v letech 1940–45 přes 200 000 vězňů z více než třiceti zemí. Zemřel tu každý pátý, devadesát tisíc zahynulo po deportacích do dalších vězení a táborů. Ghettem prošlo kolem 141 tisíc osob 53 národností z velké části Evropy (z toho kolem 75 000 čs. občanů), 34 000 zde zahynulo, do vyhlazovacích táborů bylo deportováno 88 000 osob (60 tisíc z protektorátu). Ještě týdnů po konci války

zde umírali bývalí vězni a jejich ošetřovatelé na tyfus, který do města zanesly koncem dubna a začátkem května 1945 evakuační transporty z koncentračních táborů.

O dva roky později, v květnu 1947, zřídila čs. vláda v Terezíně Památník národního utrpení, později přejmenovaný na Památník Terezín. Jeho historii až do dnešních dnů sleduje současný ředitel památníku Jan

Vchod do terezínské Malé pevnosti. Foto Jiří Daniček, 2007.

Munk v obsažné studii otištěné ve výroční publikaci *Památník Terezín* (2007), z níž tu citujeme. Podle Munka se práce na koncepci památníku, rekonstrukcích a opravách objektů začala zadržovat po únoru 1948, kdy bylo poslání instituce násilně podřízeno primitivně ideologickým schémátům. Památník byl využíván jako nástroj komunistické agitace, což si vyžádalo „zamlčení řady faktů a naopak ‚doplnění‘ historie... Tento postup je charakteristický pro celé období 50. a první poloviny 60. let, ale také pro období normalizace.“ Charakteristická pro tuto etapu je také velmi nízká úroveň odborné péče o památník, absence odborné muzejní práce a fakt, že se (za pomoci funkcionářů Svazu protifašistických bojovníků) podařilo zabránit jakékoli připomínce existence židovského ghetta v Terezíně.

SMUTNÝ PŘÍKLAD MUZEA

V průběhu let památník chátral i fyzicky a v roce 1963 se jeho kritickým stavem musela zabývat vláda, která vyhlásila Malou pevnost s Národním hřbitovem za kulturní památku. Politické uvolnění 60. let přineslo i do památníku příznivý trend, který se zaměřil mj. na budování kvalitní muzejní organizace, umožňující poprvé i historické výzkumy. Po roce 1968 ještě chvíli nový trend doznával, ideologie ale vracela čas hodně daleko zpátky. Nejmarkantněji to lze ilustrovat na případu Muzea ghetta. Poprvé byla jeho idea zamítnuta v roce 1952, v příznačné době Slánského procesu, podruhé se o ní jednalo o dvacet let později v klimatu, který nejlépe přiblíží citace z úředního dokumentu, jenž doporučoval „připravit expozici, která ukáže veřejnosti, jak se soudobý sionismus nepoučil z osudu Židů likvidovaných nacisty“. Nakonec bylo rozhodnuto, že budovu bývalé školy, kde mělo muzeum být, dostane pro své „muzeum tradic“ ministerstvo vnitra a toto bizarní rozhodnutí podle Munka „na dlouhou dobu prakticky znamenalo konec pokusů o připomínání historie ghetta v autentických prostorách“. Ředitel PT soudí, že snahy potlačit pravdivý obraz utrpení v ghettu byly „ve své podstatě antisemitské“.

Navzdory všeobecnému marasmu, se Památníku Terezín v 80. letech podařilo stabilizovat systém muzejní práce, doplnit sbírky, povedlo se uskutečnit na svou dobu zcela výjimečné výtvarné sympózium (Sozanský, Bukovský aj.). Změna režimu po roce 1989 přinesla nápravu většiny zděděných problémů (vzniklo i Muzeum ghetta) a možnost koncipovat úkoly a potřeby památníku bez ideologického a mocenského tlaku. Těžiště jeho činnosti leží dnes v historickém výzkumu a na něj navazujícím budování nových expozic (sem patří i pořádání konferencí historiků), zcela nově byly formulovány úkoly ve vzdělávání. Katastrofální povodeň v r. 2002 – obraz Davidovy hvězdy na Národním hřbitově vyčnívající z vodní hladiny, zůstává stále v paměti – mohla příznivý vývoj už jen zbrzdit

TOMÁŠ PĚKNÝ

V OSEKU A V RADNICÍCH

(dokončení ze strany 13)

jí jen hrály. Pan hrabě se prý srdečně smál a pravil: „Tak tedy běž dceruško bezstarostně domů, hlas se u mého řiditele, ten bude mít než přijedeš již zprávu, aby ti tu listinu vydal.“ Tu padl mamince kámen ze srdce a se slzami v očích se poroučela. Byla hrozně zemdená, ale přece se vydala zas na zpáteční cestu. Dříve si ale něco popřála. Umyla si bolavé nohy v řece, kam odtéká horký šprůdl a „věřte mi to, lidičky zlatí nebo ne,“ nezapomněla nikdy na tomto místě svého vyprávění podotknouti, „von mi ten šprůdl hodně pomohl a já už bolesti v nohou necítily. Hned jsem utíkala směrem k Radnicům“. Až tam to bylo zase osmdesát kilometrů, ale za dva dni je urazila. A ihned zaprášená, jak byla do úřadu. Tam se setkala s kurýrem, kterého pan hrabě byl vyslal. Pan řiditel se na ni hrozně obořil: „Ty jsi povedená židovka, ona si jde za panem hrabětem až do Karlových Var.“ „Já jsem za svým právem jela,“ řekla maminka. Tu pan řiditel: „Podívej se, co mi tu tvůj švagr nechal, když mu k tomu pomůžu!“ A odkryl ubrus a pod ním ležela tisícovka, tenkrát velký peněz, celé jmění! A: „A vynahradiš mi tu ztrátu, když mu ty peníze teď vrátíš?“ Maminka odpově-

A maminka na to: „To jste mi mohl už před třemi roky dát, vašnosti pane řiditeli, teď jste mohl být bez zlosti, já jsem mohla už být vdaná a mohla jsem mít i jmění.“ [...]

Chtěli mít oddávky v neděli dopoledne, ale pan farář je požádal, aby je slavili odpoledne. Že má velkou mši svatou a že by mu mnoho lidí nepřišlo do kostela, když by byla taková veselka.

Když kráčeli k posvátnému pořádání, šťastni a nadšení, tu je potkal sedlák Hoblík, zastavil je a zvolal: „Bernate! Bernate, vrať se, jestli ještě můžeš! Nedělej to, ty vole, ty vosle a hovado!“ Ale přešťastný Bernat tiskl ruku Josefinčinu a po obřadě si vedl drahou ženu do své malé světničky. Oddaveční slavnost se konala pod širým nebem a byla prý skvělá. Nemohli rodiče dlouho pochopit, vlastně nikdy, jak se mohla pověst za tři dny v celém okolí tak rychle rozšířit. Nezůstal doma prý nikdo a každý přišel se radovat se šťastným našim párkem. (A zajisté byli mnohem šťastnější, než později korunní princ Rudolf, když si uváděl Štěpánku, princeznu belgickou do hradu Vídeňského a třeba že se za něho ve všech kostelích modlili a všechny

Zámek v Oseku. Foto Jiří Daniček, 2007.

děla: „Tolik už nemám, za ty tři roky jste mi už všechno pobrali a tolik pokoření jsem musela tady zažít, ale jak jsem zemdena, vrátím se hned na místě zase k Jeho Milosti a zeptám se ho, jestli je ta taxa tak vysoká, aby se mohlo tu listinu dostat.“

I vyskočil pan řiditel ze židle, zlostí se chvěje, vytrhl ze skříně listinu a zaburácel: „Ty bys mne tu chtěla ještě zkazit, tady je tvůj mizernej rešojin a už se tu neukazuj!“

zvony říše Rakousko-uherské mu vyzváněly.)

Otec bydlel se svou starou matkou v dřevěném domku, v malé jizbičce s jedním oknem malinkým a přistěhovala se tam moje maminka se svými peřinami a se skrovným nábytkem. A tak započali své štěstí v koutku, které mělo trvat bez velikých bouřek čtyřicet roků, až do tatínkově smrti v roce 1872.

BOJOVNÍCI Z EAST ENDU

(dokončení ze str. 11)

Když byli dobří, bojovali pak v halách jako The Ring, Premierlad nebo Wonderland. Mnozí židovští rodiče tomu nepřáli, ale synové brzy vydělávali víc než jejich otcové. Ve 20. letech byl box vedle fotbalu nejpopulárnějším dělnickým sportem a zvláště oblíbený byl v místech se silnou populací imigrantů – malá oblast ve východním Londýně se stala hlavním dodavatelem boxerů. V době, kdy byli tak populární, jako jsou dnes fotbalisté, se nejlepší z nich stávali hrdiny pro Židy v celé Británii. Tehdy byli Židé největší etnickou menšinou v profesionálním boxu na obou březích Atlantiku.

Velkou zásluhu na tom měly kluby pro židovskou mládež, zakládané od konce 19. století, které kladly velký důraz na sport ve snaze o zprostředkování anglické kultury dětem východoevropských imigrantů. Jeden z klubů, *The Jewish Lads' Brigade* (JLB), založený v roce 1895, se svou kvazivojenskou strukturou nabízel dětem z chudých rodin možnost naučit se dovednostmi, které jim pomáhaly najít práci. Mnozí mladí boxeři z JLB pak pokračovali v boxování během vojenské služby v armádních týmech.

Více než století po Mendozovi nastoupili cestu k úspěchu z East Endu mladíci Ted „Kid“ Lewis (1894–1970), Jackie „Kid“ Berg (1909–1991) a další, kteří dosáhli vynikající mezinárodní pověsti. Legendární Ted „Kid“ Lewis (vl. jm. Gersohn Mendeloff) se stal nejúspěšnějším britským boxerem moderní doby: roku 1913 získal jako vůbec nejmladší boxer titul britského šampiona, r. 1914 evropský titul, v r. 1915 zvítězil ve světovém šampionátu v Bostonu a titul držel až do r. 1919; v l. 1920–1924 byl ještě několikrát šampionem Anglie, britského impéria a Evropy. Roku 1964 byl zvolen do Americké boxerské síně slávy, stejně jako další angličtí a američtí židovští boxeři (Benny Leonard, Barney Ross, Lew Tendler, „Slapsie“ Maxie Rosenbloom, Abe Attell, Joe Choyinski, „Battling“ Levinsky a Jackie Fields). Pro historiky není těžké jmenovat deset významných židovských bojovníků v každé z váhových kategorií.

Pro sionistické hnutí se boxeři stali symbolem nového typu Židů – silných, odvážných a nezávislých. Pro Židy, kteří si přáli integrovat, byl box zkouškou, jak se stát součástí anglické společnosti. V roce 1935 list *Jewish Chronicle* napsal, že „účast Židů v boxování udělala víc než hromada projevů a stohy článků v boji proti všem projevům antisemitismu...“.

ARNO PAŘÍK

MICKEY MOUSE BOJOVNÝ... a jiné události

/Vybráno z českého tisku/

V rámci vzpomínek na konec 2. sv. války si na mnoha místech, mj. v Třešti u památníku obětem holocaustu (MfD, 3.5.), připomněli své zmizelé židovské spoluobčany. ■ Hospodářské noviny (9.5.) pod titulkem „Návrat z koncentráku: tvrdý střet s lidskou malostí“ krátce zmiňují, jak byli navrátilivší se Židé často vítáni. ■ Týdeník Týden (14.5.) zpravuje čtenáře o tom, že Sigmund Freud a Carl Gustav

Jung „při prvním osobním setkání (3. března 1907) bez přerušení mluvili třináct hodin.“ ■ Týdeník Instinkt (3.5.) sleduje profesní dráhu amerického právníka Edwarda Fagana, „Texasana židovského původu“, který se proslavil především úspěšným vymáháním odškodnění pro oběti holocaustu. Týdeník soudí, že mu šlo hlavně o peníze, a informuje čtenáře, že zabředl do dluhů a vyhlásil bankrot. ■ Po osmdesáti letech se vrátil na původní místo do třebičské Zadní synagogy kiyor. (MfD, 4.5.) ■ Pod titulkem „O nejstarším a posledním městě světa“ se rozepsaly Hospodářské noviny (4.5.) o Jerichu a Megidu. ■ „Koncert radostně prožila i řada mladých nekomunistů,“ píše MfD (7.5.) o velkém úspěchu ostravského vystoupení „Alexandrovců“ (sboru ruské armády), kde mj. zazněl sbor Židů z opery *Nabucco*. Podle listu zpívali nakonec lidé „dojate s umělci vychadila na břeg Kaťuša a jako by nemohli přestat tleskat...“ ■ Týdeník Reflex (3.5.) v článku o „zřejmě nejslavnější a nesledovanější knihovně“ světa, která byla otevřena r. 2002 v Alexandrii, zmiňuje i „první aféru, která se objevila přesně rok po otevření“. V oddělení židovské kultury byly vedle Tóry vystaveny *Protokoly ze zasedání sionských mudrců*. Podle údajného výroku ředitele knihovny prý proto, že je to dílo „pro sionisty mnohem důležitější než Tóra, protože podle

něho řídí svůj život“. ■ Pod obdivným titulkem „Patologická optimistka vzpomíná“ recenzuje MfD (23.5.) novou knihu pražské německé spisovatelky Lenky Reinerové (91) *Čekárny mého života*. ■ Média (například Metro, 30.4.) připomněla 60. výročí vzniku Památníku národního utrpení (dnes Památník Terezín). ■ Pod titulkem „Koncentráky a komunismus: nové atrakce“ referuje deník Právo (5.5.) o fenoménu, který nazývá „temnou turistikou“: nebývalém vzrůstu zájmu o návštěvu míst, kde byly koncentrační tábory. Např. Osvětim prý loni navštívilo dvakrát víc lidí než v r. 2001. „Turistický boom hlásí i jiné světové lokality spojené s genocidou“ či obecně se zlem. ■ Klatovský deník (26.4.) psal o konferenci historiků v bývalé synagoze v šumavských Hartmanicích. ■ Podle Hranického deníku (4.5.) vyjde kniha o osudu Židů na Hranicku. ■ „Mým nadřízeným v Mauthnerových textilních závodech byl Žid Kaufman,“ vyprávěl deníku Právo (5.5.) válečný veterán Alexander Beer (90) o tom, co dělal 16. března 1939. „Řekl, že končíme, a každý, kdo může, ať zmizí. Na rozloučenou mi dal finanční odměnu, abych měl nějaké peníze na útěk.“ Beerův otec skončil v Osvětimi, on nakonec bojoval ve Svobodově armádě na východě. A „do boje za republiku by šel znovu“. ■ Média, např. Právo pod titulkem „Hamás nasadil těžký kalibr – Mickey Mouse Farfúra“, informovala o tom, že TV al-Aksá využila Disneyovy figurky v pořadu pro děti *Průkopníci zítřka* k nenávisným útokům proti Izraeli

a USA. Palestinský ministr informací nechal pořad stáhnout. Komunistický Haló magazín (25.5.) využil zájmu a referoval mj. o tom, že „Disney World není dvakrát bezpečný“, neboť minulý rok na jedné atrakci v Orlandu přišla o život německá

turistka, předloni malý chlapec. ■ Mezi jiným o antisemitských motivech v oblíbených českých protektorátních filmech psal obsáhle Reflex (26.4.). Připomíná podrobně i známou scénu vyhánění Žida ze vsi ve filmu F. Čápa *Jan Cimburá* (1941) a dobové komentáře v tisku (film měl premiéru

na podzim 1941, v době začínajících transportů). ■ „Budu bránit identitu Francie,“ řekl podle Lidových novin (17.5.) nově zvolený prezident Francie Nicolas Sarkozy. Tento potomek emigrantů se prosadil i díky tvrdému postoji vůči imigraci. Na rozdíl od svého předchůdce Chiraca odmítá také připomínat Francouzům jejich kolaboraci s nacisty. „Ještě že má alibi skrze svůj původ,“ říká k tomu komentář Neviditelného psa (24.4.). Sarkozyho otec byl Maďar, matka řecká Židovka. ■ Ekonom (10.5.) přinesl obsáhlou recenzi nové knihy amerického miliardáře židovského původu původem z Maďarska George Sörose (77). Kniha se jmenuje *Věk neomylnosti – důsledky války teroru*, Söros se v ní vrací překvapivě k filosofii a „vidí obranu otevřené společnosti v uznání pomýlivého charakteru našeho poznání. Nikdo nemůže být vlastníkem konečné pravdy.“ Na otázku, jaký je rozdíl mezi Putinovou válkou s terorem v Čečně a okolních oblastech a Bushovou válkou s terorem v Iráku, odpověděl Söros: „Chování Rusů v Čečně je jednoznačně horší než Američanů v Iráku. Je tam však dost podobností a to komplikuje protesty proti chování Rusů.“ ■ ČT 1 (10.5.) referovala o tom, že v Terezíně byla slavnostně otevřena skrytá modlitebna z dob ghetta. „Nikde na světě něco takového nenajdete,“ řekl TV ředitel Památníku Terezín Jan Munk. ■ Podle Hranického deníku (15.5.) belgický Žid Paul Lévi, který po válce konvertoval ke katolictví, navrhl z titulu šéfa kulturního oddělení Rady Evropy vlajku Evropské unie: inspirovaly ho prý hvězdy kolem hlavy sochy Panny Marie. ■ Analýza Reflexu z 26.4. se zaměřila na problém, naznačený v titulku: „Proč jsou Židé nejchytřejší“. Ředitel Židovského muzea v Praze se prý k tématu odmítl vyjádřit.

(tp)

IZRAEL: *Vojna a mír po 40 letech*

Snad žádná jiná válka nepřináší ve svých důsledcích tolik kontroverzí jako ta šestidenní. Ukázalo to i její výročí, jež se připomínalo 16. května. V tu středu uplynulo čtyřicet let od 28. října 1967 (7. června 1967), dne, kdy generálové Dajan, Rabin a Narkis stáli před dobytou Západní zdí někdejšího Chrámu a vrchní armádní rabín Goren troubil na šofar. Od té doby se slaví Den Jeruzaléma, ale zároveň visí ve vzduchu „návrát k hranicím z června 1967“.

MÍR JEN ODVAREM VÍTĚZSTVÍ

Šestidenní válka znamená nejspornější izraelské vítězství, ale i nejspornější mír. Vojensky představuje jakýsi etalon, jímž se poměřuje vše válečné – dosažení cílů, rychlost úspěchu, ztráty, kvalita velení. Během šesti dnů Izrael dobyl několikansobek svého vlastního území za cenu 779 padlých (arabské ztráty činily 21 tisíc padlých).

Izrael – v reakci na egyptskou námořní blokádu, mobilizaci, odvolání vojáků OSN ze Sinaje a egyptsko-jordánskou obrannou smlouvu – vytyčil strategii preventivní války a uspěl. Obálku amerického magazínu *Life* tehdy obsadila proslulá fotografie poručíka Josiho Ben Chanana, jak se samopalem v ruce stojí ve vodě Suezského průplavu.

Následný mír ale nelze považovat ani za vítězství, ani za úspěch. Sjednocený Jeruzalém byl vyhlášen metropolí státu, Golanské výšiny byly anektovány z vojenskostrategických důvodů, ale „zbytek“, tedy drtivá většina vojensky obsazených palestinských území alias *teritorií*, podléhá v té či oné míře režimu okupace. I když většina tamních obyvatel již žije v rámci autonomie, i když Izrael vyklidil pásmo Gazy, pro Palestince, skoro celý svět a část izraelské společnosti zůstává šestidenní válka etalonem, jímž se poměřuje hranice. Vedle Izraele zatím jen Bushova Amerika uznala, že tzv. zelená čára byla pouze dočasnou linií příměří (1949–67) a že úplný návrat k ní není reálný.

Bradley Burston, známý blogger listu *Ha'arec*, napsal: „Stále bojujeme v roce 1967. Válka, jež možná odvrátila druhý holocaust, změnila judaismus více než jakákoliv jiná událost od holocaustu samotného.“ Ortodoxie si prý uchvátla teritoria pro sebe a její horlivost posvětila odmítání územního kompromisu na stěžejní příkaz judaismu. Právce delegitimizovala a demonizovala levici. Suma sumárum: válka

sjednotila Jeruzalém, ale rozdělila judaismus.

V praxi to není tak jednoznačné, ač právě teď posílila národní linie i halachicky. Ortodoxie až dosud zakazovala vstup na Chrámovou horu. Svatá místa totiž nejde přesně lokalizovat, takže existuje riziko, že návštěvník okrsku nevědomky vstoupí do zapovězeného areálu. Jenže nyní vydala skupina rabínů halachické dobrozdání umožňující na horu vstoupit – a sami to hned otestovali. Byli to rabíni spjatí se sionistickým táborem i osadnickou radou a neskrývali se s tím, že chtějí posílit židovské sepětí s územím.

Proti Burstonovým argumentům ale hovoří výsledky květnové sondáže Ústavu pro izraelská studia. Z nich vyplývá, že proti jakýmkoli územním ústupkům v Jeruzalémě je jenom 57 % ze všech izraelských Židů. (Jinými slovy, 43 % by se vzdalo arabských čtvrtí metropole.) Ale už 89 % dotázaných odmítá ztrátu Chrámové hory a plných 96 % chce za každou cenu udržet Západní zeď – i kdyby ústupek v jejím případě měl přinést trvalý mír. Z toho plyne, že nejde o paušalizaci ve stylu ústupek-neústupek, ale je třeba se podívat, kde a jaký ústupek by to byl.

ROZDĚLIT ROZDĚLENÉ

Jeruzalém, sjednocený před čtyřiceti lety, je nyní de facto opět rozdělen. Zajímavě o tom píše Nadav Šragaj též v *Ha'arecu*. Opírá se o aktuální téma vyšetřovacích komisí a uvažuje, k jakým výsledkům by dospělo pátrání po vině za toto rozdělení.

Zpráva hypotetické komise vychází z rozporu mezi vzrůsnou a jednotící rétorikou izraelských lídrů (častá frekvence slov „věčný“ a „navždy“) a skutečností na zemi. Stát si nárokuje suverenitu nad celým městem, píše Šragaj, ale současně se vzdává odpovědnosti za třetinu jeho obyvatel – za Arabů. Takže i čtyřicet let po válce vidíme propast v úrovni služeb, elektrifikace, kanalizace a školství (ve východní části města prý schází 1300 školních tříd).

Komise konstatuje, že cílem tohoto přístupu bylo uchování židovské většiny ve městě, ale výsledkem je chaos

a anarchie. Na 40 tisíc budov a jejich částí na východě je postaveno ilegálně. Ještě závažnější pasáž tvoří bezpečnost. Izrael dříve dovoľoval, aby v arabských čtvrtích operovaly bezpečnostní orgány Palestinské samosprávy, a „tento Golem se obrátil proti svému tvůrci“.

Zajímavá je i kapitola věnovaná Chrámové hoře – sice neveřejná, ale její pikantní části pronikly do médií. Jak z nich vyplývá, v roce 1967 muslimové vůbec neočekávali, že by jim Izrael zajistil náboženskou autonomii na jejich svatých místech a že by tam naopak zakázal modlitby Židům. A aby si stát nedělal další problémy, podle Šragaje ignoroval výstavbu dvou ilegálních mešit u Chrámové hory. Osobně to ve zprávě komise schytá Ehud Barak, první izraelský premiér, který (v roce 2000) veřejně souhlasil s rozdělením Jeruzaléma i Starého Města a chtěl dát Palestincům suverenitu nad Chrámovou horou, čímž vzbudil velká očekávání.

Nicméně mezi zprávou hypotetické komise a názorem listu, ve kterém byla otištěna, je rozdíl. Redakční úvodník *Ha'arecu* totiž píše: „Premiér Barak navrhl rozdělení města tak, že Židé dostanou to, co už mají Židé, a Arabové to, co už mají Arabové. Premiéru Olmertovi, za jehož starostování se příkop prohloubil, by bylo k užítku, kdyby slogan jednoty nahradil rozumnou a férovou politikou rozdělení města.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

Uzi Narkis, Moše Dajan a Jicchak Rabin, Jeruzalém 7. 6. 1967.
Foto archiv.

Kalendárium

Před **80 lety, 2. 6. 1927**, zemřel v Praze tragicky **OTTO GUTFREUND**, vynikající sochař, v jehož díle umění z Čech vstoupilo asi poprvé naplno do moderního věku. Byl prvním sochařem, který důsledně uplatnil kubistický princip ve svém žánru. Narodil se 3. 8. 1889 ve Dvoře Králové, studoval v Praze a Paříži. Rok před smrtí byl jmenován profesorem Akademie výtvarných umění v Praze. (Více viz např. Rch, 6/1992.)

Před **100 lety, 18. 6. 1907**, se v Brně narodil **WALTER (VALTR) TAUB**. Právník, novinář, hlavně však divadelník: před válkou působil jako herec a režisér v německých divadlech (Ostrava, Teplice, Karlovy Vary, Praha), za války především jako novinář v exilu (Švédsko, Finsko). Po válce hrál a režíroval v německých, rakouských a českých divadlech, kde ztvárnil řadu dramatických postav (česky hlavně v Realistickém divadle, kde působil 17 let), v televizi i ve filmu (připomeňme si alespoň Brynychův a Lustigův *Transport z ráje*).

Před **50 lety, 23. 6. 1957**, zemřel ve Výmaru **LUIS FÜRBERG**. Patřil k těm židovským umělcům a novinářům z českých zemí, kteří zůstali věrni komunistickým ideálům, k nimž se přimkli v mládí. Narodil se v Jihlavě 24. 5. 1909. Válku prožil v Palestině, po únoru 1948 pracoval na československém ministerstvu informací, na velvyslanectví NDR aj., od roku 1954 žil ve Výmaru. Psal verše a romány (*Der Urlaub*, Dovolená, 1962 aj.), ve 30. letech sepsal řadu „scénických kantát“ a vedl německou propagační dramatickou skupinu „Echo von Links“, překládal českou literaturu do němčiny (výbory vydal počátkem 50. let).

Před **125 lety, 23. 6. 1882**, se v Praze narodil **ALFRÉD FUCHS**. Básník, novinář a překladatel patřil k nejzajímavějším českým žurnalistům 20. a 30. let. Do mnoha českých i německých periodik psal analýzy, studie a eseje, v nichž se zabýval náboženskými, kulturními i politickými otázkami a ve kterých lze také vysledovat jeho neobvyklou cestu od židovské mystiky přes sionismus a českožidovské hnutí k hluboce prožívané konverzi ke katolickému náboženství a ke katolické mystice. (Svůj přerod se pokusil popsat i v krásné próze – v r. 1922 vydal nepříliš podařený román *Oltář a rotačka*.) Přednášel na Svobodné škole politických nauk a na ústavu Studium Catholicum, byl šéfredaktorem *Pondělníku Českého slova* a *Prager*

Abendblattu, ve 30. letech šéfem tiskového oddělení prezidia ministerské rady. Po březnu 1939 odmítl emigrovat, skrýval se v klášteře, kde ho však odhalilo gestapo. Zemřel krutou smrtí (poléván vodou za velkého mrazu) v koncentračním táboře Dachau 16. 2. 1941. Po roce 1948 byl jako mnoho jiných předválečných osobností komunisty odsouzen k zapomenutí.

Viktor Fischl. Foto Karel Cudlín, 2006.

Zatímco v případě A. Fuchse se minulému režimu záměr podařil a jeho jméno zná dnes už jen málokdo, s VIKTOREM FISCHLEM tak úspěšný nebyl. Naopak – dnes patří vedle Kundery, Škvoreckého a Lustiga ve své vlasti k nejznámějším českým autorům, které totalitní režim vyhnal do exilu. O Fischlově osudu a díle jsme v Roš chodeš psali vícekrát za jeho života, dnes, když si připomínáme spisovatelových nedožítých 95 let (narodil se 30. 6. 1912 v Hradci Králové a zemřel 28. 5. 2006 v Jeruzalémě), jen krátkou poznámkou. Je myslím čím dál zřejmější, že bez ohledu na to, jak dopadne soud času nad Fischlovým literárním dílem, zůstává tu pozoruhodný obraz jeho osobnosti. Pro přátele vzpomínka na přísně laskavého člověka, pro všechny pak vzácný, leč autentický příklad, jak zacházet s tím, čemu se dnes říká identita. Fischl (v Izraeli přijal jméno Avigdor Dagan) dokázal zůstat občanem dvou zemí, duchovně i fyzicky zvládl mít dvě vlasti, být tady i tam... Ač sionista (před válkou byl sekretářem Židovské strany v ČSR) a izraelský diplomat, naplnil tak po svém sen prvních generací – sionismu oponujícího – českožidovského hnutí, který se zdál být nereálný: stát se Čechem a nepřestat být Židem. (tp)

SPOLUPRACOVNÍCI StB

Rád bych reagoval na článek podepsaný panem Tomášem Jelínkem (Prague Post, *Čas klást otázky*, *Názory*, 25. 4.–1. 5.). Přečetl jsem si tento článek s velkým zájmem, neboť poukazuje na skutečné problémy, jimiž se Federace židovských obcí bude muset dříve či později zabývat.

Článek v podstatě opakuje informace, které pan Jelínek již publikoval v týdeníku EURO dne 11. března: *Vyrovnání s minulostí – židovská komunita v hledáčku Státní bezpečnosti*. Znáám většinu protagonistů židovského života v Praze, autora článku, člověka o kterém se zmiňuje, aniž by ho jmenoval, a není mi zcela cizí ani samotná problematika. Dále mě zajímá i načasování článku a morální otázky, s nimiž by se měl vypořádat autor sám.

Je samozřejmé, že problém lidí zapsaných jako spolupracovníci StB trápí spoustu českých občanů: těch, kteří na seznamech jsou, i těch, kteří na nich nejsou a měli by být. Je to proto, že mnoho jmen totiž na zmíněných seznamech stále chybí – těch, kteří pracovali pro různé odbory StB v „politických funkcích“ v armádě a v podnicích (v takzvaných „Zvláštních úkolech“) a v neposlední řadě také ve středních a vrcholných strukturách samotné komunistické strany. Tito všichni zapsáni nejsou a nejsou předmětem zájmu veřejnosti. Zatím ne.

Čemu ale nerozumím, je morálně schizofrenní přístup, který pan Jelínek zvolil. Ve funkci předsedy Židovské obce v Praze se rozhodl spolupracovat s PR agenturou, jejíž majitel je veden jako spolupracovník StB. Poté této agentuře předal seznam všech členů Židovské obce a to bez svolení volených orgánů komunity, čímž porušil české zákony a zradil důvěru, která mu byla dána. Když byl Jelínek v listopadu 2004 během volebního období valným shromážděním Židovské obce v Praze odvolán ze všech funkcí, přijal zaměstnání právě v této agentuře, což uvádíte a potvrzujete na konci článku v PP.

Proto nevěřím, že hněv pana Jelínka je namířen proti lidem vedeným na seznamech spolupracovníků. Spíš věřím tomu, že jeho rozhořčení je jednou z cest, již pan Jelínek používá ve snaze bránit se v několika případech, v nichž ho policie vyšetřuje v souvislosti se špatným hospodařením a údajným porušením zákona, kterých se měl dopustit jako předseda obce. Není překvapivé, že člověk, na něhož pan Jelínek poukazuje, ho v interním sporu na obci nepodporuje. Pan Jelínek neměl žádné problémy podporovat lidi, kteří jsou vedeni na seznamech spolupracovníků StB, pokud byli jeho stoupenci. Také by mě zajímalo, odkud pan Jelínek čerpá tak podrobnou znalost o konkrétních svazcích.

O tématu, jímž se pan Jelínek zabývá, je nutno hovořit, a ti, kdo se podíleli na pronásledování druhých během komunistické éry, by měli být odhaleni. Bylo by však jisté užitečné a zamezilo by se zbytečným diskusím o morálních otázkách, kdyby osoba, která tak činí, měla sama čistý štít.

CHARLES N. WIENER, Ženeva, Švýcarsko

(Celý text příspěvku pana ing. Wienera lze nalézt na <http://www.praguepost.com/articles/2007/04/25/time-to-ask-questions.php> stejně jako zmíněný článek T. Jelínka. Text otištěný v Rch je totožný s tím, který byl uveřejněn 9. 5. v týdeníku The Prague Post a který lze nalézt na <http://www.praguepost.com/articles/2007/05/09/letters-to-the-editor.php>.)

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, Praha 1)

■ V pondělí **4. června** v 15.00 se koná další *Podvečer s Yvonne Přenosilovou*. Host: nekolikánásobná „zlatá slavice“, zpěvačka mnoha hitů a dáma, se kterou si život pohlál, Naďa Urbánková.

■ Na *Kávu o čtvrté* přijde prof. Erazim Kohák, PhD., emeritní profesor Ústavu filozofie a religionistiky FF UK v Praze a Boston University, USA. Koná se ve čtvrtek **7. června** v 15.00. Tradiční občerstvení, vstup volný. Připravil a moderuje Jan Neubauer.

■ Židovská obec v Praze zve na koncert mužského pěveckého sboru z USA: *The Beth Sholom Men's Choir* pod vedením sbormistra kantora Davida F. Tilmana. Uskuteční se **26. června** v 17.30 v Jeruzalémské synagoze. Zazní šabatové písně, ukázky z muzikálu *Šumař na střechě*, písně G. Gershwin, klezmer melodie, tradiční americký folk a písně z Izraele. (Od 4. 6. lze vyzvedávat vstupenky zdarma u p. Evy Fantové, Jáchymova 3, tel. 226 235 051, fantova@kehi-laprag.cz denně od 10–12 hod.).

VÝSTAVA V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Do října bude v Jeruzalémské synagoze v Praze přístupna výstava *Staré židovské pohlednice 1883–1940*, výběr ze soukromé sbírky. Je otevřena denně kromě soboty a židovských svátků vždy od 13 do 17 hodin.

CRACOW KLEZMER BAND VE ŠPANĚLSKÉ SYNAGOZE

■ Židovské muzeum v Praze a Festival Respect zve na koncert slavné klezmerové skupiny z Krakova. Koná se dne **13. června** od 20.00. Skupina vznikla roku 1997 a ve svém žánru patří k nejvíce inovativním evropským kapelám. Nahrála již čtyři CD, všechny na značce Tzadik, kterou vede avantgardní newyorský saxofonista John Zorn. V repertoáru má témata z tradice starých východoevropských klezmerbandů, v jejím zpracování se ovšem uplatňuje improvizace i technicky dokonalé zvládnutí akustických nástrojů – houslí, akordeonu, klarinetu a perkusí. Vstupenky jsou k dostání v síti Ticketpro. Více informací na www.respectmusic.cz.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

(Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro)

■ 4. 6. v 18.00: Klezmerová skupina *Trombenik* hraje a zpívá židovské písně z východní Evropy a Ameriky okořeněné jazzovými, latinsko-americkými a balkánskými rytmy. Vstupné 60 Kč.

■ 5. 6. v 18.00: *Stopy po hvězdách* – režisérka Olga Strusková uvádí projekci třetího až

KULTURNÍ POŘADY

Cracow Klezmer Band. Foto archiv.

pátého dílu nového dokumentárního cyklu, věnovaného současným způsobům výuky o holocaustu.

■ 7. 6. v 18.00: *Týdenní čtení Tóry* – přednáška vrchního zemského a pražského rabína K. E. Sidona.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče. 10. června ve 14.00: *Arje se stěhuje*. Prohlídka: Maiselova synagoga, Židovské Město. Jednotné vstupné 40 Kč.

■ 11. 6. v 18.00: *Hudební cestování časem s židovským kalendářem*. Recitál a přednáška kantora Colmana Reaboi z kongregace B'nai Emmunah v Tarpon Springs, Florida (USA). Anglicky s tlumočením do češtiny.

■ 12. 6. v 18.00: *Jemen – Arabia Felix*. Ing. Jan Neubauer uvádí projekci fotografií a hudebních ukázek z etnografické cesty po Jemenu v únoru 2007.

■ 13. 6. v 18.00: *Židé v hlavních zemích diaspory: Francie*. Petr Brod moderuje sérii debat na téma, co se změnilo v postavení židů od poloviny 20. století. Diskutují: Jiří Daniček (předseda FŽO), PhDr. Lena Novotná (členka žid. obce Adath Shalom v Paříži), Jaroslav Jirů (publicista).

■ 14. 6. v 18.00: Mgr. Jaroslav Šebek, PhD. (Historický ústav Praha) *Druhá republika a katolická církev*. Přednáška z cyklu *Druhá republika a židé (Židé)*.

■ 18. 6. v 18.00: *Cestování po židovských památkách*. Ruth Ellen Gruberová, autorka knihy *National Geographic Jewish Heritage Travel: a Guide to Eastern Europe*, představí svou ilustrovanou publikaci shrnující dvacet let zkoumání židovských památek ve střední a východní Evropě. Anglicky s tlumočením do češtiny.

■ 19. 6. v 18.00: *Židovské spolky v Čechách a na Moravě po roce 1989*. Ing. Zuzana Veselá (předsedkyně WIZO v ČR), ing. Eva Neradová (předsedkyně sdružení Hidden Child), Aleš Fuchs (člen rady B'nai B'rit),

Petr Mandl (předseda České unie žid. mládeže). Moderuje Petr Brod.

■ 20. 6. v 18.00: *Ženy v Bibli, ženy dnes*. Díl VI. – Tamar, Davidova dcera, a bezjmenná Jeftova dcera. Cyklus přednášek hebraistky Mgr. Terezie Dubinové.

■ 21. 6. v 18.00: Jan Šimsa (emeritní evangelický farář) *Druhá republika a evangelická církev*. Přednáška z cyklu *Druhá republika a židé (Židé)* spojená s prezentací sborníku *Židovská menšina za druhé republiky* za účasti autora předmluvy JUDr. Petra Pitharta, místopředsedy Senátu Parlamentu ČR, a dalších spoluautorů.

■ Není-li uvedeno jinak, je vstup na programy 20 Kč.

■ Do konce června lze ve VKC zhlédnout neoimpresionistické malby (olej, akryl) Tibora Spitze, židovského výtvarníka původem ze Slovenska, nyní žijícího v USA.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ 5. 6. v 19.00: *Povídá pan Kaplan panu Rostenovi...* Přednáška o knize *Pan Kaplan má stále třídu rád*, o její české podobě a popularitě, ale také o tom, co jiného její autor Leo Rosten napsal a jaký byl. Večerem provede prof. Antonín Přidal a zahájí nový cyklus nazvaný *Americká židovská literatura*.

■ 6. 6. v 19.00: Jaromír Ptáček: *Jistý den daleké minulosti* (1965). Pozoruhodná koláž příběhů, odehrávajících se během okupace. Režie Jiří Horčíčka. Poslechový pořad z cyklu *Šoa v české rozhlasové hře 60. let* připravil a uvádí Mgr. Přemysl Hnilička.

■ 7. 6. v 19.00: *Beseda s JUDr. Otakarem Motejlem*, veřejným ochráncem práv. Moderuje ing. P. Weber, místopředseda ŽOB.

■ 12. 6. v 19.00: *Kateryna Kolcová-Tlustá* zazpívá židovské písně z Ukrajiny, Polska, Ruska, východního Slovenska a Maďarska... Spoluúčinkuje Milan Arner – klavír, klarinet. Vstupné 50 Kč.

■ 17. 6. v 15.00: Rozinky a mandle: *Golem*. Program (nejen) pro děti od 5 let s doprovodem. Vstupné 30 Kč.

■ 18. 6. v 19.00: *Slavní židovští skladatelé Broadwaye a Hollywoodu: Jerome Kern (1885–1945)*. Další díl z cyklu poslechových pořadů *Hudebníci z diaspory* uvede Jan Beránek. Vstupné 10 Kč.

■ 24. 6. v 19.00: *Posaune Voce Trio (Anglie): Od baroka po Broadway*. Koncert klasičtějších děl barokní hudby. V druhé půli večera zazní hudba z Broadwaye. Koncert se koná ve spolupráci se ŽOB. Vstup 50 Kč.

■ Není-li uvedeno jinak, je vstup na programy 20 Kč.

■ V červnu je v sále možné zhlédnout výstavu nazvanou *Židovská obec Brno – historie a současnost*.

LAUDEROVY ŠKOLY PŘI ŽOP

■ Ve dnech 15. až 18. dubna se skupina dvacíti frekventantů gymnázia *Or Chadaš* Laudеровých škol při Židovské obci v Praze zúčastnila setkání studentů vzdělávací sítě World ORT při příležitosti devatenáctého ročníku *March of the Living* (Pochodu živých) v polské Osvětimi. (Připomeňme, že World ORT v České republice úzce spolupracuje s americkou Nadací Ronalda S. Laudera a od roku 2005 společně podporují Laudеровy školy při jejich technické modernizaci.) Pod vlajkami a znaky ORT se sešli studenti z Izraele, z bývalých zemí Sovětského svazu, z východní Evropy, z Francie a zemí Jižní Ameriky.

Studenti Laudеровých škol se po prohlídce muzea v areálu bývalého koncentračního tábora Osvětim vydali směrem k Březince. Zde při pietním ceremoniálu promluvila k osmitisícové skupině řada významných osobností (např. Šimon Peres). Bývalý vrchní aškenázský rabín Izraele Jisrael Meir Lau upozornil na současné popírání šoa a nebezpečí iránské hrozby. Po ukončení ceremoniálu si studenti prohlédli koncentrační tábor Březinka a poté i Majdanek. Studenti navštívili i nejstarší lublinský židovský hřbitov a věhlasnou ješivu, krakovské židovské město Kazimierz a starý židovský hřbitov.

V téže době navštívily ředitelka a zástupkyně LŠ školu ORT-Gunzburg v Petrohradě. Tato škola je přímo zapojena do aktivit ORT a je kvalitně počítačově vybavena. Samozřejmě jsou komputery ve třídě, několik tříd je vybaveno interaktivními tabulemi a dataprojektory. Při návštěvě žáci předvedli anglické projekty; s vedením LŠ hovořili učitelé o způsobech výuky za pomoci počítačů. Spolupráce obou institucí bude pokračovat – platí předběžná dohoda o případné studentské výměně. *mk*

ŽIDOVSKÝ SKAUT

■ Na začátku července přijede do České republiky na deset dní skupina francouzských skautů. Hlavním smyslem jejich návštěvy je setkat se s židovskou mládeží, společně se zúčastnit dobrovolného projektu (vyčistit židovský hřbitov na Moravě) a sportovní a kulturní program.

Projekt je součástí iniciativy programu pro mládež ve věku 15–20 let. V rámci této iniciativy se uskuteční 14denní leadership seminář pro mládež ve Francii a Izraeli. Pokud je vám 15 až 20 let a měli byste zájem se účastnit programu, případně se podílet na jeho obsahu, kontaktujte kancelář Sochnutu v ČR. (Program je hrazen z prostředků Židovské agentury a Mezinárodního fóra židovských skautů.) Kontakt: Daniel Kolský 776 176 417, sochnut@volny.cz; více informací na www.sochnut.cz/skaut.

KKL

■ *Keren Kajemet LeJisrael* (Židovský národní fond, KKL) funguje již 105 let. Hlavním posláním této nevládní a nenáboženské mezinárodní charitativní organizace je využívat prostředky na výsadbu lesů v Izraeli a zúrodnování pouští. Výsledkem její práce jsou

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

stovky hektarů nových lesů, desítky vodních rezervoárů, z nichž některé slouží jako útočiště tažných ptáků, a zejména již znatelná změna mikroklimatu v regionu.

Připomínáme, že v Praze funguje česká pobočka této organizace, která iniciovala myšlenku vysadit v Negevu Český les – první strom byl zasazen roku 2005 a mnoho dalších na připravené ploše 9 ha přibýlo. Cena jednoho stromku je 300 Kč, takže máte-li zájem, abyste vy nebo vaši blízcí zanechali v Izraeli alespoň symbolickou stopu, kontaktujte pražskou kancelář. K dispozici tu je také spousta informačního materiálu a také putovní výstava, zachycující historii KKL.

Těší se na vás *Zoša Vyoralová*
(zosa@email.cz; tel. 224 810 099)

WIZO

■ Milé členky, zveme vás srdečně na poslední předprázdninovou schůzi. Koná se **20. června** od 15 hodin v restauraci Šalom. Výbor se sejde **13. 6.** v 15 hodin v Jáchymově 3. Těšíme se na vaši účast. *Výbor WIZO*

PODĚKOVÁNÍ

■ A. s. Matana – správa budov a hřbitovů děkuje prof. **Tomáši Kostovi** a **Pavle Alterové** za opakovanou finanční pomoc při celkové obnově židovského hřbitova v Golčově Jeníkově, tentokrát za dar 30 000 Kč, určený na úhrady části nákladů souvisejících s celkovou opravou ohradní zdi. *mm*

ŽO TEPLICE

■ Studentky Střední zdravotnické školy v Teplicích s paní profesorkou Mgr. J. Radilovou navštívily koncem dubna 2007 ŽO Teplice. Byly přivítány předsedou panem Látalem a sociální pracovnící V. Pešinou, která je seznámila se sociálním programem zaměřeným na pomoc seniorům, přeživším šoa.

Studentky nabídly pomoc seniorům formou dobrovolnické práce a projevíly také zájem o besedu, na níž by se seznámily s jejich osudy v době nacismu. Představitel obce nabídku pomoci vítají a věří, že bude přínosem pro obě strany. *vp*

VÝZVA O POMOC

■ Mladá rodina z Izraele potřebuje dětskou postýlku a oblečení pro novorozence. Kontakt: 775 284 196, 281 860 388. Děkujeme.

SEZNÁMENÍ

■ 32letá, SŠ povoláním letecká instruktorka, hledá partnera pro společný život. Zn. Vzájemná úcta a tolerance. Kontakt: 606 555 867 nebo přes redakci Rch.

INZERCE

■ Prodám dům 4 km od Karlštejna (Mořina 59), do roku 1907 synagoga, nyní obytný dům. Cena k jednání jeden milion Kč. Kontakt: 775 058 313.

„OD TÉ DOBY VĚŘÍM NA OSUD...“

Transporty protektorátních Židů na území Polska v letech 1941–1942

■ Výstava navazuje na předchozí díl věnovaný deportacím do Pobaltí. Od října 1941 do října 1942 odjelo z Protektorátu Čechy a Morava třiceti transporty na území obsazeného Polska přibližně 38 000 vězňů. Pouze 349 se dožilo konce války. Expozice přibližuje události očima několika málo vězňů, kteří přežili ghetta, pracovní a vyhazovací tábory. Z řady transportů nezůstal naživu ani jediný člověk. V těchto případech jsme byli odkázáni na svědectví vězňů jiných národností, vypovídali dokonce i bývalí příslušníci jednotek SS. Filmové záběry rozhovorů s pamětníky doplňují archivní dokumenty a dobové fotografie. Kurátorka Jana Šplíchalová. Výstava v Galerii Roberta Guttmanna, Praha 1, je přístupna do 22. července denně mimo soboty a židovské svátky 9.00–18.00.

ZEMĚ ZASLÍBENÁ – FOTOGRAFIE

■ V Múzeu židovskej kultúry v Bratislavě je do poloviny června přístupna výstava fotografií výtvarníka Jana Sekala.

VZPOMÍNKA NA VIKTORA FISCHLA

■ Knihovna města Hradce Králové (Tomkova 177, HK) zve na setkání k nedožitým 95. narozeninám spisovatele, diplomata a zdejšího rodáka Viktora Fischla, jež se koná **6. června** v 17.00. Bude při něm představena nová kniha *Návraty Viktora Fischla – vzpomínky přátel a nejbližších spolupracovníků* a uskuteční se beseda s publicisty D. Eminerovou a P. Pravdou.

TGM A PRAHA

■ Dne **18. června** se koná další z literárních výletů – happeningů Eugena a Zuzany Brikciusových, tentokrát na téma **TGM a Praha**. Během výletu se uskuteční několik „židovských zastavení“: to první bude v zahradě Českého rozhlasu (Dykova 14), kde se účastníci dozví více o Masarykově roli v hilsneriádě a o konstruktivním vztahu prezidenta k židovské pospolitosti; na nádvoří občanského sdružení Agnes (Jelení 15) zazní od 21.00 židovské písně v podání Hany Frejkové a Michala Hromka. Začátek celé akce je v 17.00 před domem U rytířů, Školská 28.

ŽIVOT V NAPĚTÍ A MÍRU

■ V nakladatelství P3K vychází sbírka povídek českého rodáka Rudolfa Rodena (viz rozhovor na str. 6–7), jež navazuje na jeho knihy *Paměť naruby* a *Životy ve vypůjčeném čase*. Kniha má 103 stran, doporučená cena je 119 Kč; při zásilce z nakladatelství (www.p3k.cz) je cena 99 Kč plus poštovné.

ŽNO BRATISLAVA

Blahoželáme našim jubilantom, ktorí v júni oslávia: pani Edita Büchlerová, nar. 26.6. – 84 rokov; pani Lívia Demianová, nar. 4.6. – 86 rokov; pani MUDr. Eva Janovičová, nar. 17.6. – 70 rokov; pán MUDr. Ivan Kalina, nar. 27.6. – 60 rokov; pán Michal Kamenický, nar. 25.6. – 55 rokov; pani Katarína Kovárová, nar. 28.6. – 55 rokov; pán Eugen Kučera, nar. 10.6. – 79 rokov; pani Vilma Linková, nar. 13.6. – 70 rokov; pani Helena Nágelová, nar. 28.6. – 93 rokov; pán Ladislav Sojka, nar. 30.6. – 79 rokov; pán Otto Šimko, nar. 1.6. – 83 rokov; pán Ing. Jakub Zlatoš, nar. 2.6. – 79 rokov a pani Gertrúda Zúbeková, nar. 6.6. – 74 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

So zármutkom oznamujeme, že nas opustil pán Pavel Verchackij, vo veku 70 rokov. Pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť.

ŽO BRNO

V červnu oslavujú narodeniny títo naši členové: pani Iva Filuková, nar. 25.6. – 26 let; pan Pavel Fried, nar. 13.6. – 77 let; pani Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 57 let; pani Judita Havelková, nar. 20.6. – 47 let; pani Marcela Hřebíčková, nar. 16.6. – 78 let; pan David Mayer, nar. 2.6. – 28 let; pan Josef Ondra, nar. 11.6. – 49 let; pan Petr Pisk, nar. 28.6. – 33 let a pani Věra Stehlíková, nar. 29.6. – 81 let. *Ad mea veesrim šana!*

Se zármutkem oznamujeme, že naše řady opustila dne 18. 4. pani Anna Oharková ve věku 86 let.

ŽO DĚČÍN

V červnu mají narodeniny títo naši členové: pan Tomáš Bartoň, nar. 14.6. – 46 let; pan Vladimír Erban, nar. 22.6. – 55 let; pan Daniel Malý, nar. 26.6. – 39 let; pani Anna Poskočilová, nar. 28.6. – 67 let; pan Kirill Postovit, nar. 24.6. – 43 let; pan David Shakhkar, nar. 7.6. – 31 let; pan Oleksandr Shytyi, nar. 5.6. – 46 let; pani Lyubov Tyrpaková, nar. 30.6. – 47 let; slečna Naděžda Tyrpaková, nar. 7.6. – 13 let; pani Ella Valentová, nar. 17.6. – 96 let; pani Nikola Wellemínová, nar. 22.6. – 30 let a pan Petr Wellemín, nar. 17.6. – 56 let. Naším členům přejeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOMÁRNO

Židovská náboženská obec v Komárne týmto s úctou pozýva každého spolucitiaceho človeka na spomienkové oslavy z príležitosti 63. výročia deportácie židov z mesta a z okolia. Spomienka sa uskutoční v nedeľu 10. júna o 10.30 hod. na židovskom cintoríne v Komárne (ulica Zlatého muža). Spomienkový prejav: hlavný rabín Péter Kardos.

Vedenie Židovskej náboženskej obci v Komárne, e-mail: kile@menhaz.sk

ŽNO KOŠICE

V júni blahoželáme a prajeme hlavne pevné zdravie týmto jubilantom: pani Etela Rotsteinová, nar. 27.6. – 95 rokov; pán Ernest Klein, nar. 1.6. – 94 rokov; pani Katarína Hexnerová,

nar. 8.6. – 91 rokov; pani Helena Kleinová, nar. 23.6. – 88 rokov; pani Marion Hellová, nar. 11.6. – 87 rokov; pani Marianna Bogdanová, nar. 18.6. – 84 rokov; pani Lívia Jakubovičová, nar. 21.6. – 83 rokov a pán Alfréd Novák, nar. 7.6. – 82 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V červnu oslaví životní jubilea títo naši členové: pani Margit Příborská, nar. 4.6. – 80 let; pan Pavel Gerö, nar. 6.6. – 61 let; slečna Olga Prášilová, nar. 9.6. – 31 let; pani Gabriela Rocek, nar. 16.6. – 25 let; slečna Dominika Machová, nar. 18.6. – 8 let a RNDr. Michal Hron, nar. 26.6. – 56 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V měsíci červnu oslaví životní jubilea naši členové: pan Zigmund Deutsch, nar. 15.6. – 76 let; pani Zuzana Dobrá, nar. 2.6. – 82 let; pani Luisa Karpfenová, nar. 11.6. – 86 let; pani Lenka Murphy, nar. 15.6. – 34 let; pani Věra Strouhalová, nar. 13.6. – 60 let; pani Zuzana Talášková, nar. 25.6. – 42 let a pani Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 69 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V červnu oslavují títo naši členové: pan MUDr. Antonín Bělař, nar. 15.6. – 74 let; pan ing. Tomáš Boroš, nar. 4.6. – 61 let; pani Eva Večeřová, nar. 14.6. – 48 let; pani Adriana Malá, nar. 13.6. – 55 let; pan Jindřich März, nar. 26.6. – 70 let; pani Jarmila Nováková, nar. 19.6. – 74 let; pani PhDr. Milena Slaniňová, nar. 13.6. – 61 let; pan Adolf Slonek, nar. 3.6. – 96 let; pani Edita Tůmová, nar. 23.6. – 87 let a pani MUDr. Hana Vavrečková, nar. 24.6. – 69 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V červnu oslavují narodeniny títo naši členové: pani Liselota Bartovská, nar. 2.6. – 86 let; pan Arnošt Brichta, nar. 28.6. – 86 let; pani Eva Černá, nar. 23.6. – 84 let; pan Viktor Deutsch, nar. 29.6. – 93 let; pani Albertina Farská, nar. 5.6. – 86 let; pan Alex Feuerstein, nar. 20.6. – 89 let; pani Emilie Fuchsová, nar. 8.6. – 92 let; pan Vojtěch Gregor, nar. 13.6. – 89 let; pani Erika Hartmannová, nar.

12.6. – 88 let; pani Hana Hnatová, nar. 20.6. – 83 let; pani Lenka Kalinová, nar. 11.6. – 83 let; pani Františka Kindová, nar. 29.6. – 91 let; pani Hana Müllerová, nar. 8.6. – 85 let; pani Josefa Peterová, nar. 22.6. – 85 let; pani Karla Reková, nar. 24.6. – 84 let; pan Zdeněk Roubal, nar. 21.6. – 81 let a pani Alice Rubešová, nar. 29.6. – 87 let. *Ad mea veesrim šana!*

Dne 23. 4. zemřela ve věku 59 let pani Hana Trousilová. Se zesnulou jsme se rozloučili 24. 4. na židovském hřbitově v Praze 3.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci jún, 10. 6., oslaví svoje narodeniny náš člen Ing. Bernhard Eckhaus. Oslavencomi prajeme veľa zdravia a šťastia. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci jún majú sviatok narodenín nasledovní členovia našej komunity: pani Ing. Judita Gáborová, nar. 13.6. – 72 rokov; pán MUDr. Ladislav Šinkovič, nar. 11.6. – 71 rokov a pani Kornélia Wirtschaftterová, nar. 28.6. – 81 rokov. Prajeme týmto našim členom pevné zdravie, veľa šťastia a radosti v živote. *Ad mea veesrim šana!*

S ľútosťou oznamujeme, že dňa 4. mája 2007 nečakane odišla spomedzi nás vo veku 77 rokov členka našej komunity pani Dr. Zuzana Linderová, rodená Bokorová z Bratislavy. Kto ste ju poznali, venujte jej tichú spomienku.

ŽO TEPLICE

V červnu mají narodeniny títo naši členové: pan Tomáš Burger, nar. 4.6. – 35 let; pani Erna Chaloupková, nar. 9.6. – 80 let; pani Marianne Lebovičová, nar. 21.6. – 91 let; pan Bedřich Seliger, nar. 19.6. – 87 let; pani Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 52 let a pani Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 57 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Dodatečně blahopřejeme panu Bedřichu Hellerovi, který oslavil 59. narodeniny v květnu. Dále blahopřejeme našim členům, kteří se narodili v červnu: pánům Danielu a Petru Narwovi a pani Sabině Šaferové. *Ad mea veesrim šana!*

ŽILINSKÉ STRETNUTIE

ŽNO Žilina pozýva všetkých rodákov zo Žiliny a blízkeho okolia, ako aj ich príbuzných na pravidelné stretnutie na prelome júna a júla 2007 v Žiline s týmto programom:

30.6. o 16 hod.: beseda o pripravovanej knihe História Židov v Žiline; o 18 hod.: stretnutie žilinských rodákov a ich príbuzných všetkých generácií. 1.7. o 10.30 hod.: smútočná tryzna za 6 miliónov našich umučených počas II. svetovej vojny. Ubytovanie si účastníci zabezpečia individuálne, pričom kontakty nájdete na oficiálnych stránkach mesta www.zilina.sk. Srdečne pozývame všetkých, ktorí chcú stráviť chvíle s viac ako stovkou žilincanov z celého sveta. e-mail: pfsk@nextra.sk.

VÝJIMEČNÝ STAV

Izrael vyhlásil v květnu výjimečný stav na jihu země, v oblastech, kam míří rakety odpálené příslušníky palestinského hnutí Hamás z Gazy. Cílem útoků je hlavně město Sderot (kromě mnoha zničených domů a raněných si útoky vyžádaly i oběti na životech). Izraelská armáda na ataky zareagovala nálety na pásmo Gazy. V operacích hodlá pokračovat, dokud Hamás s ostřelováním jihu země nepřestane.

IZRAELŠTÍ AKADEMICI VE VB

Izraelské univerzity poprvé aktivně zareagovaly na výzvu k akademickému i ekonomickému bojkotu Izraele, po němž volají některé britské organizace. Je to především Britský univerzitní a fakultní svaz (UCU), dále Britská národní unie novinářů (viz Rch 5/2007), anglikánská církev, a dokonce sto třicet britských lékařů, kteří touží po tom, aby Izrael byl vyloučen ze Světové lékařské společnosti. Do Británie proto přicestovala delegace izraelských akademiků z Univerzity Bar-Ilan, aby britské profesory přesvědčila o neoprávněnosti bojkotu. „Za prvé existuje široká spolupráce mezi našimi univerzitami a palestinskými a jordánskými univerzitami a navrhovaný bojkot tuto kooperaci poškodí. Za druhé – izraelské univerzity nejsou politické organizace a na vlády či strany nemají žádný vliv,“ prohlásil prof. Cvi Hacohen. Jeho kolega dr. Jonathan Rynhold v diskusi s Brity dodal: „Na izraelské univerzity a vysoká učení máte požadavky jako na akademiky v žádné jiné zemi, včetně Británie. A k izraelsko-palestinskému konfliktu přistupujete tak, jako by to byla zcela jednostranná záležitost.“

NESMĚL NA VELETRH

Organizátoři Mezinárodního knižního veletrhu ve Varšavě zabránili, aby do jeho prostor vstoupil známý popírač holocaustu, britský spisovatel David Irving. „Řekli jsme mu, ať odejde. Naši zaměstnanci mu pomohli sbalit věci a odvezli ho, kam si přál,“ řekl Grzegorz Guzowski. Na veletrhu chtěl Irving propagovat svá díla. V Polsku neexistuje zákon proti popírání šoa, takže Irving, jenž byl před dvěma lety odsouzen v Rakousku a strávil tu rok ve vězení a nesmí ani do Německa, mohl do země přicestovat. Plánoval, že tu navštíví Osvětim a další bývalé nacistické koncentrační tábory.

BERLÍN: MUZEUM ZACHRÁNCŮ

Ve starém činžovním domě nedaleko berlínského centra bude v roce 2008 otevřeno Muzeum „tichých hrdinů“, lidí, kteří v době nacismu s nasazením života ukrývali své židovské spoluobčany. Lokalita muzea byla vybrána úmyslně: právě v tomto domě, v jednom utajeném pokoji, přežilo díky statečnosti Němce Otta Weidta několik Židů. Celkem se takto v německé metropoli zachránilo na 1700 lidí. „Nelze hovořit o nějakém typickém

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Letecký pohled na zbytky Herodia. Foto archiv.

zachránici,“ řekl historik Johannes Tuchel. „Někteří byli dělníci, jiní intelektuálové nebo oddaní křesťané; byli tu lidé, kteří pomáhali spontánně, jiní z politických důvodů.“

JELCIN A ŽIDÉ

Ruští Židovští vůdci ocenili bývalého prezidenta země Borise Jelcina, který zemřel v dubnu tohoto roku. Pochválili ho jako osobnost, která ukončila desetiletí trvající státní antisemitismus v zemi. „Zatímco Gorbačov dovolil ruským Židům volnou emigraci, Jelcin umožnil svobodný rozvoj židovského života v Rusku,“ prohlásil Baruch Gorin, mluvčí Federace ruských židovských obcí.

HERODŮV HROB

Profesor Hebrejské univerzity v Jeruzalémě Ehud Necer oznámil, že s největší pravděpodobností našel hrob krále Heroda. Nachází se v místě zvaném Herodium, paláci vybudovaném na kopci několik kilometrů jižně od Jeruzaléma. O tom, že Herodes byl pohřben právě zde, odborníci nepochybovali, protože to zmiňuje Josephus Flavius. Nicméně profesor Necer, který se pátráním zabývá už od roku 1972, se v loňském roce rozhodl hledat hrob nikoli na úpatí hory, ale na jejím vrcholu.

BELGIE: OMLUVA ZA PERZEKUCI

Premiér Guy Verhofstadt se omluvil za podíl své země při deportacích Židů z Belgie do táborů smrti. „Jen tehdy, když uznáme odpo-

vědnost tehdejších úřadů, můžeme tvořit budoucnost, v níž se už nic podobného nestane,“ prohlásil před představiteli belgické židovské komunity a členy vlády. Belgická vláda nedávno vydala zprávu nazvanou „Povolní Belgičani“, v níž je popsáno, jak příliv německých uprchlíků do země ve třicátých letech a příklon k pravicové politice připravily půdu pro antisemitismus a jak vysocí úředníci a pracovníci městských samospráv spolupracovali na deportacích. Před druhou světovou válkou žilo v Belgii asi 50 000 Židů, polovina z nich zahynula ve vyhlazovacích táborech.

RABÍNÍ LÁKAJÍ NA CHRÁMOVOU HORU

V květnu vystoupilo na Chrámovou horu několik desítek rabínů z tábora náboženských sionistů. Převedli tak v čin nedávnou výzvu otištěnou v médiích a podepsanou několika rabíny z židovských osad, mj. vrchním rabínem Kirijat Šmona C. Drorim a vedoucím ješivy Bnej Akiva Ch. Druckmanem. V ní vyzývají „všechny pobožné lidi, aby v čistotě vystoupili na Chrámovou horu, k povoleným památkám u jejího vchodu“. Povolení vstoupit na toto posvátné místo je v rozporu s obecnou halachickou praxí: ta vychází z faktu, že přesné místo, kde stával jeruzalémský Chrám, nelze určit, a nelze tedy ani přesně lokalizovat oblast, kam se z náboženských důvodů nesmí vstupovat.

TYČINKY JSOU KOŠER

Výrobci čokoládových tyčinek Mars se rozhodli, že tuto a další sladkosti své firmy budou produkovat bez použití přísad pocházejících ze zvířat. Potěšili tím jak vegetariány, tak lidi dodržující zásady košer stravy. Rozhodnutí ovšem předcházely protesty proti syřidlům přidávaným do některých druhů čokolád; londýnský bejt din dokonce zvažoval, že odvolá hechšer (potvrzení o košer kvalitě), jež firma Masterfoods od rabinátu má. *am*

חֲדָשׁ יְרוּחוּ חֲדָשׁ
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 6. 2007. **Cena 15 Kč**